

LEJ

วารสารส่งเสริมการเรียนรู้
Learning Encouragement Journal

ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (มีนาคม-เมษายน 2567)
Volume 4 No.2 (March-April 2024)

ISSN: 3027 – 7981 (Online)

นโยบายและวัตถุประสงค์

วารสารส่งเสริมการเรียนรู้ ISSN: 3027-7981 (Online) เป็นวารสารวิชาการในเครือบริษัท ครูศาสตร์ ปัญญา จำกัด ซึ่งเป็นหน่วยพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา สถาบันครูพัฒนา สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าวิจัยสร้างองค์ความรู้ใหม่ และเผยแพร่บทความพิเศษ บทความวิจัย บทความวิชาการหรือบทความเทคนิค และบทความปริทัศน์ที่มีคุณภาพของนักวิชาการ นักวิจัย คณาจารย์ ครูและบุคลากรทางการศึกษา ตลอดจนนิสิต นักศึกษาจากสถาบันการศึกษาต่าง ๆทุกระดับการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย โดยครอบคลุมสาขาวิชาการศึกษาด้านหลักสูตรและการสอน การบริหารการศึกษา และภาวะผู้นำทางการศึกษา โดยเปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ประเภทของบทความที่เผยแพร่

วารสารกำหนดประเภทบทความที่ตีพิมพ์ ประกอบด้วย

1. บทบรรณาธิการ (Editorial) บทความวิเคราะห์ (Commentary) บทความสื่อสาร (Communication) บทความจดหมาย (Letters) และบทความพิเศษ (Selected Article) ซึ่งมีลักษณะเป็นบทความที่เน้นการแลกเปลี่ยนแนวความคิดหรือมุมมองที่จะส่งผลกระทบต่อการยกระดับและพัฒนาผลงานการวิจัยและพัฒนาแนวปฏิบัติงานทางด้านการศึกษาในปัจจุบัน
2. บทความเทคนิค (Technical Article) เป็นบทความที่เน้นการอธิบายแนวคิดหรือวิธีการที่แสดงให้เห็นถึงความคิดริเริ่มในการวิจัยและพัฒนาในด้านการศึกษา
3. บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่เน้นการรายงานผลการศึกษา และข้อค้นพบ/องค์ความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับทางด้านบริหารการศึกษา ด้านการสอน ด้านภาวะผู้นำ และด้านส่งเสริมการเรียนรู้ที่ผ่านกระบวนการวิจัยอย่างเป็นระบบ
4. บทความปริทัศน์ (Review Article) มีลักษณะเป็นบทความที่เน้นการนำเสนอข้อสรุปการค้นพบโดยภาพรวมในสถานะปัจจุบันของงานวิจัยและพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับงานทางด้านบริหารการศึกษา ด้านหลักสูตรและการสอน ด้านภาวะผู้นำ และด้านส่งเสริมการเรียนรู้

การพิจารณาบทความ

บทความที่ส่งมาเผยแพร่ในวารสารส่งเสริมการเรียนรู้ต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาของ วารสารอื่น สำหรับกระบวนการประเมินบทความทุกบทความจะต้องผ่านการพิจารณาคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Reviewer) ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขานั้น ๆ อย่างน้อย 3 ท่านขึ้นไป/บทความ โดยไม่เปิดเผยชื่อผู้เขียน และชื่อผู้ทรงคุณวุฒิที่พิจารณาบทความเรื่องนั้น ๆ (Double-blind peer-review) ซึ่งผลการพิจารณามี 2 แบบ คือ 1) รับการตีพิมพ์ และ 2) ปฏิเสธการตีพิมพ์ ทั้งนี้ วารสารส่งเสริมการเรียนรู้ได้กำหนดค่าความซ้ำซ้อนของผลงานการอ้างอิงจากโปรแกรม CopyCatch ของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย Thai-Journal Citation Index Center ดังนี้ บทความวิจัยไม่เกิน 15% และบทความวิชาการหรือบทความเทคนิค/บทความพิเศษ/บทความปริทัศน์ไม่เกิน 10%

กำหนดการเผยแพร่วารสาร

วารสารส่งเสริมกำหนดการเผยแพร่วารสารปีละ 6 ฉบับ (2 เดือนต่อฉบับ) ดังนี้
ฉบับที่ 1 มกราคม – กุมภาพันธ์ ฉบับที่ 2 มีนาคม – เมษายน
ฉบับที่ 3 พฤษภาคม – มิถุนายน ฉบับที่ 4 กรกฎาคม – สิงหาคม
ฉบับที่ 5 กันยายน – ตุลาคม ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน – ธันวาคม

ค่าธรรมเนียมเผยแพร่บทความ

วารสารกำหนดอัตราค่าธรรมเนียม 2,000 บาทต่อบทความ ยกเว้นบทความพิเศษไม่ต้องชำระค่าธรรมเนียม ทั้งบทความภาษาไทย และภาษาอังกฤษ โดยจะเรียกเก็บก่อนส่งบทความเรื่องนั้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา และชำระผ่านบัญชีธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาโลตัส 2 ชื่อบัญชี “บริษัท ครุศาสตร์ปัญญา จำกัด” เลขบัญชี 4211724920 แล้วส่งหลักฐานที่ E-mail: karusatpanya@gmail.com

สำนักงานกองบรรณาธิการ

หน่วยพัฒนาครู ศึกษานิเทศก์ และบุคลากรทางการศึกษา บริษัท ครุศาสตร์ปัญญา จำกัด เลขที่ 499/91 หมู่ที่ 2 ถนนมิตรภาพ ตำบลศิลา อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40000 โทรศัพท์ 081-442-2466, 088-560-6666, E-mail: karusatpanya@gmail.com

เจ้าของวารสาร

บริษัท ครุศาสตร์ปัญญา จำกัด

บรรณาธิการ

ดร.กิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์ บรรณาธิการ

กองบรรณาธิการ

Professor Emeritus Dr. Merrill M. Oaks
รองศาสตราจารย์ ดร.สิทธิพล อัจฉินทร์
รองศาสตราจารย์ ดร.อังคณา ตุงคะสมิต
รองศาสตราจารย์ ดร.จิณณวัตร ปะโคทั้ง
รองศาสตราจารย์ ดร.วิโรจน์ สารรัตน์
รองศาสตราจารย์ ดร.พชรวิทย์ จันทร์ศิริ
รองศาสตราจารย์ ดร.กชพร นานาผล
รองศาสตราจารย์ ดร.สุพจน์ แสงเงิน
รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ทองดี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยุทธ์ ชูสอน

College of Education, Washington State University, U.S.A.
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
สถาบันรัชต์ภาคย์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรายุทธ กันหลง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จารุวรรณ พลอยดวงรัตน์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รชฏ สุวรรณภูมิ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพัชร์ วรพงศ์พัชร

อาจารย์ ดร.วรชัย วิญญูประโคตร

อาจารย์ ดร.สุตสวาสดี ประไพเพชร

อาจารย์ ดร.สุพจน์ ประไพเพชร

พ.อ.ดร.ธัชกร ภูพัฒน์ดล

ดร.ธีร์ ภาวักนันท

ดร.กิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์

ดร.วชิรปัญญา ปัญญาว่อง

ดร.คชา โกศิลา

โรงเรียนนายเรืออากาศ

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

มหาวิทยาลัยนครพนม

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

วิทยาลัยการทัพบก

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

เจ้าหน้าที่ประจำกองบรรณาธิการ

จินห์วรา พิมพ์แสง

“กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการแก้ไขต้นฉบับและการพิจารณาตีพิมพ์ตามลำดับก่อนหลัง อีกทั้งทัศนะและข้อคิดเห็นใด ๆ ที่ปรากฏในบทความเป็นความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียน ทางกองบรรณาธิการเปิดเสรีด้านความคิดและไม่ถือว่าเป็นความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ”

คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ (Peer Review)

สาขาการศึกษา/พุทธศาสตร์/พุทธบริหารการศึกษา/การบริหารการศึกษา/ภาวะผู้นำทางการศึกษา

พระเมธีวัชรภรณ์, รศ.ดร.

พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร.

พระครูธรรมภาณีสมัย, ผศ.ดร.

พระครูอดุลสีลาภรณ์, ดร.

พระมหาพิสิฐ วิสิษฐปัญโญ, ป.ธ.9, ดร.

พระครูปลัดบุญช่วย โชติวิโส/อัยวงศ์,ดร.

พระครูวินัยธรรมวฑฺฒิตตชฌโม,ดร.

พระมหาสำรอง สอนญโต,ดร.

พระฮอนต้า วาฬสพโท, ดร.

รศ.ดร.ประจิตร มหาหิงค์

รศ.ดร.วัลลภา อารีรัตน์

รศ.ดร.ไชยา ภาวะบุตร

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

โรงเรียนพระปริยัติธรรม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สาขาการศึกษา/พุทธศาสตร์/พุทธบริหารการศึกษา/การบริหารการศึกษา/ภาวะผู้นำทางการศึกษา

รศ.ดร.สำเร็จ ยุธชัย

ผศ.ดร.ไพศาล สุวรรณน้อย

ผศ.ดร.จิราภรณ์ ผันสว่าง

ผศ.ดร.ทวี สระน้ำคำ

รศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ

พันเอก ดร.ธัชกร ภูวพัฒน์ดล

ดร.สุนทร สายคำ

ดร.สุรินทร์ นานาผล

ดร.กษัตริ์ สงวนเครือ

ดร.อภิศุภรณ์ ปรุระราศรี

ดร.วิราภรณ์ ส่งแสง

ดร.ภัทรนันท์ ไหลงาม

ดร.สายสมร ศักดิ์คำดวง

ดร.เรืองยศ แวดล้อม

ดร.ไพโรจน์ อักษรเสือ

ดร.ปาริสา อร่ามเรือง

ดร.วสันต์ แสงเหลา

ดร.บุญไพร หมูทองกลาง

ดร.ธีรศักดิ์ นรดี

ดร.สัจจา ฝ่ายคำตา

ดร.สุภชัย จันทน์

ดร.มณฑาทิพย์ เสวยงคะ

ดร.บุญจักรวาล รอดบำเรอ

ดร.สุกิจ โพธิ์ศิริกุล

ดร.วิชัย จันทน์จำรูญ

ดร.เฉลิมวุฒิพิทักษ์ ลาภหลาย

ดร.ชีวิน อ่อนละอ

ดร.จิตโสภณ เคนจันทิก

ดร.สรารุณี กุลแดง

ดร.ราตรี เลิศหัวทอง

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

วิทยาลัยการทัพบก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด

การศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย

สถาบันรัชต์ภาคย์

สถาบันรัชต์ภาคย์

สถาบันรัชต์ภาคย์

สถาบันรัชต์ภาคย์

วิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

สาขาการศึกษาปฐมวัย/ขั้นพื้นฐาน/การศึกษาพิเศษ/การอาชีวศึกษา/การอุดมศึกษา/การศึกษาเอกชน/ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ศาสตราจารย์ ดร.อัญชลี สารรัตน์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

สาขาการศึกษาปฐมวัย/ขั้นพื้นฐาน/การศึกษาพิเศษ/การอาชีวศึกษา/การอุดมศึกษา/การศึกษาเอกชน/
การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ศาสตราจารย์ ดร.ดุขฎิวัฒน์ แก้วอินทร์	นักวิชาการอิสระ
รศ.ดร.สิทธิพล อาจอินทร์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รศ.ดร.อังคณา ตุงคะสมิต	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รศ.ปิยะวรรณ ศรีสุรกันย์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รศ.ดร.นิตย์ บุพงามมงคล	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รศ.มัลลวีร์ อดุลวัฒน์ศิริ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ.ดร.ประยูร แสงใส	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.ภาสพงศ์ ผิวพอใช้	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ผศ.ดร.เกรียงศักดิ์ ศรีสมบัติ	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
ผศ.ดร.กลมเกลียว มาเวียง	มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ดร.สมพร หวานเสรีจ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ดร.แสงสุรีย์ ดวงคำน้อย	มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ดร.รัตนารณ สมบูรณ์	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน
ดร.ภัทรนันท์ ไหลงาม	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ดร.สาคร มหาหิงค์	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ดร.แสงรุณี มีพร	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ดร.ไกรศิษฐ์ เปวรินทร์	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ดร.สุเทพ ปาลสาร	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ดร.อภิญา จันทนา	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ดร.พิมพ์ลดา มานวงศ์	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ดร.มารุต อุปนิสาร	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ดร.วรฉาย ทองคำ	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ดร.เวชฌณี ถวิลการ	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ดร.ดุริยะ จันทร์ประจำ	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ดร.กิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์	สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
ดร.นัยนา เจริญพล	สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
ดร.วชิรปัญญา ปัญญาว่อง	สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
ดร.คชา โกศิลา	สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
ดร.นงลักษณ์ เรือนทอง	สถาบันรัชต์ภาคย์
ดร.ทองใบ ทองมาก	ศูนย์ภาษาอังกฤษ

สาขาระเบียบวิธีวิจัย

รศ.ดร.พัชรี จันทรพิ้ง

รศ.ดร.จตุภูมิ เขตจตุรัส

รศ.ดร.สุทธิรัตน์ พิมพ์พงศ์

รศ.เสาวณีย์ สิกขาบัณฑิต

ผศ.ดร.ประกฤติยา ทักซิโน

ผศ.ดร.เมตตา มาเวียง

ดร.ปานจิตร กุสุมาลย์

ดร.รังสรรค์ มณีเล็ก

ดร.สมหวัง บุญสิทธิ์

ดร.ยงยุทธ ทรัพย์เจริญ

ดร.พงษ์ลัดดา รักณรงค์

ดร.พลิชฐ์ อมรเชษณ์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น กาญจนบุรี

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

บทบรรณาธิการ

วารสารส่งเสริมการเรียนรู้ ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 มีนาคม-เมษายน 2567 เป็นวารสารที่ตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง โดยทางกองบรรณาธิการได้รักษามาตรฐานตามกรอบของวิชาการ พร้อมทั้งดำเนินงานเพื่อผลักดัน และพัฒนาคุณภาพของบทความวิชาการ บทความวิจัย และบทความอื่น ๆ ตามมาตรฐานของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) ในช่วงที่ผ่านมาประเทศไทยได้มีความพยายามฟื้นฟูการท่องเที่ยวหลังจากที่เกิดโรคระบาด Covid-19 โดยการใช้ Soft Power เข้ามาเป็นกลไกหลักในการดำเนินการของรัฐบาล ซึ่ง Soft Power คือ การเผยแพร่วัฒนธรรมที่ทำให้ผู้อื่น “ต้องการ” และ “ยอมรับ” อย่าง “เต็มใจ” โดยเจ้าของแนวคิดนี้ คือ ดร.โจเซฟ เนย์ (Joseph Nye) ซึ่งได้รับการกล่าวถึงมากในหลายปีที่ผ่านมา โดยสามารถสร้างอำนาจต่อรองในระดับนานาชาติ ผ่านการดึงดูดทางวัฒนธรรมด้วยสื่อการท่องเที่ยว เพื่อแทรกซึมชุดความคิดและภาพลักษณ์ (National Branding) ที่ประเทศนั้นต้องการให้ทั่วโลกจดจำ การเล็งเห็นความสำคัญของการผลักดัน Soft Power และอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของไทย (Creative Economy) เป็นหนึ่งในฟันเฟืองสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ และขยายศักยภาพสู่การส่งออกในระดับสากลจึงมีโครงการ 5F ที่จัดหมวดหมู่ความน่าสนใจไว้ คือ 1) Food อาหารไทย 2) Film ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ 3) Fashion การออกแบบแฟชั่นไทย 4) Fighting ศิลปะการป้องกันตัวแบบไทย หรือมวยไทย และ 5) Festival เทศกาลประเพณีไทย อย่างไรก็ตาม เนื่องจาก Soft Power คือ พลังศักยภาพเดิมที่มีอยู่ภายในองค์การที่จะดึงดูดหรือนำมาใช้เป็นพลังขับเคลื่อนการสร้างนวัตกรรมจัดการเรียนรู้การสร้างความมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดและการปฏิบัติรวมพลังกันสร้างสรรค์นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่ตอบคำถามว่าต้องปรับเปลี่ยนอะไรบ้างเพื่อเตรียมผู้เรียนไปสู่สังคมอนาคต รวมทั้งการต่อยอดความสามารถเดิม (Up skills) ให้สูงขึ้น การเสริมสร้างขีดความสามารถใหม่ (Re-skills) แสดงให้เห็นการทำงานร่วมกันภายใต้พลังความร่วมมือโดยไม่ใช้การบังคับการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่สะท้อนบรรยากาศ All for Education ในบริบท Soft Power ทางด้านวัฒนธรรม ค่านิยมบทบาทการสร้างประชาธิปไตยและการเคารพสิทธิศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ใน New Normal ซึ่งเรียบง่ายไม่ซับซ้อน

ในวารสารฉบับนี้ขอแนะนำสาระทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ ซึ่งมีข้อค้นพบที่เป็นองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับโมเดลการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ได้แก่ การสื่อสารทางบวก (positive communication) การใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ (Creatively Use Digital Technologies) การสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม (Collective Consciousness) ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ การแก้ปัญหาด้วยเครื่องมือดิจิทัล (Problem Solving with Digital Tools) การจัดหลักสูตรการเข้าใจดิจิทัล (Digital Literacy) และสิ่งแวดล้อมดิจิทัล (Digital Environment) ด้านการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น ได้แก่ การสร้างทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัล (Digital Citizenship) พัฒนาทักษะด้านการทำงานร่วมกัน (Collaboration Skills) และกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ (Group Dynamics Activities) ด้านการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ได้แก่ วิเคราะห์ปัญหาหรือข้อมูลที่ต้องการให้ชัดเจน (Analytical the Problem or Data) คิดหาคำตอบให้ได้ปริมาณมาก (Fluent Thinking-Producing

Many Options) และประเมินตนเองอยู่เสมอ (Self-Assessment) และด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียด ได้แก่ การตระหนักรู้เท่าทันอารมณ์ (Emotional Awareness) และการบริหารความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ (Creativity on Conflict Management)

จากแนวคิดดังกล่าว จะนำไปสู่การพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ โดยเฉพาะในปัจจุบันที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างรวดเร็ว ทำให้ทักษะชีวิตและอาชีพของผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงไปของสังคมโลก โดยสถานศึกษามัธยมศึกษาที่มีบริบทคล้ายคลึงกันก็สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้เรียนได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม ประเด็นสำคัญที่เป็นพื้นฐานของการพัฒนาที่ผู้เรียนอาจมีบริบทที่แตกต่างกันทั้งการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัยซึ่งจำเป็นต้องมีการประสานภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษาและการเรียนรู้ร่วมกัน ผสมผสานกับการจัดการศึกษาในสถานการณ์เปลี่ยนแปลงรูปแบบการนำเทคโนโลยีมาขับเคลื่อนและบริหารจัดการ นำมาสู่ทิศทางการจัดการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ ทางกองบรรณาธิการวารสารส่งเสริมการเรียนรู้ ที่มาจากหลากหลายสาขา พร้อมสนับสนุนนักวิชาการ อาจารย์ รวมไปถึงนิสิตนักศึกษาที่มีความสนใจในการเผยแพร่บทความวิจัย และบทความวิชาการ เพื่อเสริมคุณค่าและพัฒนาคุณภาพงานทางวิชาการในระดับชาติ ระดับนานาชาติ และก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคม และประเทศชาติส่วนรวมอย่างต่อเนื่อง

กองบรรณาธิการ

บทความ

หน้า

แนวทางการพัฒนาทักษะความรับผิดชอบของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 สัมพันธ์ กางเพ็ง	1-16
แนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาสมุทรปราการ บุญจักรวาล รอดบำเรอ	17-28
การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาในเขตภาคเหนือ สุดสวัสดิ์ ประไพเพชร และสุพจน์ ประไพเพชร	29-40

The Guidelines to Develop a Student's Responsibility Skills in Grades 7-9 under the Khon Kaen Primary Educational Service Area 1

Samrit Kangpheng^{1*}

¹ Graduate School, Rajapark Institute

* Corresponding author. E-mail: skangpheng@gmail.com

ABSTRACT

The purpose of this research aimed to: 1) investigate the changes in expected and unexpected outcomes from the practices aimed at developing the responsibility skills of lower secondary school students; 2) explore the learning experiences of the researcher, co-researchers, and educational institutions as lessons learned from developing the responsibility skills of lower secondary school students; and 3) propose guidelines for developing responsibility skills based on practices within the specific context of Ban Nong Kung Witthayakarn School, under the Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 1. The research employs a participatory action research method with two cycles, each lasting one semester during the academic year 2022, involving six teachers and 53 students as the target group for development. The research results indicate that: 1) the improvement changes that were anticipated are reflected in the average scores from the assessment of the students' responsibility skills, comparing three stages: before and after the practices in the first cycle and after the practices in the second cycle, which showed progressively higher scores; 2) the learning from practices has led the researcher, co-researchers, and the school to recognize the importance of teamwork and effective learning management; and 3) the guidelines for developing responsibility skills among lower secondary school students include processes, activities, and methods that leverage three main driving forces and three supporting driving forces.

Keywords: Guidelines, Development, Responsibility Skills, Grades 7-9

แนวทางการพัฒนาทักษะความรับผิดชอบของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

สัมฤทธิ์ กางเพ็ง^{1*}

¹ บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันรัชต์ภาคย์

* Corresponding author. E-mail: skangpheng@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงในผลลัพธ์ที่คาดหวังและไม่คาดหวังจากการปฏิบัติจากการพัฒนาทักษะความรับผิดชอบของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาต้น 2) ศึกษาการเรียนรู้จากการปฏิบัติในตัวผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และสถานศึกษา ในลักษณะเป็นบทเรียนที่ได้รับจากการพัฒนาทักษะความรับผิดชอบของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และ3) นำเสนอแนวทางการพัฒนาทักษะความรับผิดชอบจากการปฏิบัติในบริบทเฉพาะของโรงเรียนบ้านหนองกุงวิทยาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 2 วงจรๆ ละ 1 ภาคการศึกษา ปีการศึกษา 2565 มีครูเป็นผู้ร่วมวิจัย 6 คน และนักเรียน 53 คนเป็นกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนา ผลการวิจัย พบว่า 1) การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นตามที่คาดหวัง คือ ค่าเฉลี่ยจากผลการประเมินทักษะความรับผิดชอบของนักเรียนเปรียบเทียบ 3 ระยะ คือ ระหว่างก่อนและหลังการปฏิบัติในวงจรที่ 1 และหลังการปฏิบัติวงจรที่ 2 พบว่า มีค่าที่สูงขึ้นตามลำดับ 2) การเรียนรู้จากการปฏิบัติในตัวผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และโรงเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการทำงานร่วมกันแบบเป็นทีมและการจัดการเรียนรู้ และ3) แนวทางการพัฒนาทักษะความรับผิดชอบของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คือ กระบวนการ กิจกรรม และวิธีการพัฒนาสามพลังขับเคลื่อน และสามพลังขับเคลื่อน

คำสำคัญ: แนวทาง, การพัฒนา, ทักษะความรับผิดชอบ, นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

© 2024 JAE: Learning Encouragement Journal

บทนำ

โครงสร้างทางสังคมที่ดีควรมีค่านิยมร่วมกันและค่านิยมเหล่านี้จะต้องถูกถ่ายทอดไปยังคนรุ่นต่อไป ซึ่งในกระบวนการถ่ายทอดนี้การศึกษาามีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดคุณค่าในสังคม โดยเฉพาะการสร้างพลเมืองที่ดี ซึ่งเป็นหน้าที่สำคัญของสถานศึกษาที่จะต้องพัฒนานักเรียนมีพฤติกรรมที่มุ่งหวังให้สังคมมีความเป็นอยู่ที่ดีและมีคุณภาพ คือ การให้การศึกษาที่มีคุณค่าของความรับผิดชอบ อย่างไรก็ตาม การศึกษาควรจะต้องเริ่มต้นที่ครอบครัวแม้ว่าการศึกษาในสถานศึกษาจะมีความสำคัญมากแต่ไม่ได้เป็นปัจจัยที่กำหนดคุณลักษณะดังกล่าวทั้งหมด ดังนั้น การพัฒนาด้านความรับผิดชอบจึงมีความสัมพันธ์กันทั้งสถาบันการศึกษา และสถาบันครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนประถมศึกษา และมัธยมศึกษาซึ่งเป็นรากฐานของระบบการศึกษาที่บุคคลต่าง ๆ จะได้รับความรู้และทักษะพื้นฐานที่จำเป็นในการอยู่ร่วมกับสมาชิกคนอื่น ๆ และดำเนินชีวิตต่อไปในทางที่ดีขึ้นในสังคม (Fidan & Erden, 2001; Okumus, 2010; Aydin & Akyol Gurler, 2012; Gulec & Yalcin, 2020) แนวคิดเรื่องความรับผิดชอบเริ่มกลายเป็นปรากฏการณ์ที่สำคัญมากขึ้นในยุคปัจจุบันที่จะต้องได้รับการพัฒนาให้เกิดขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งเริ่มตั้งแต่ช่วงก่อนวัยเรียนควรมีความพยายามเพื่อให้แน่ใจว่านักเรียนมีความรับผิดชอบ เนื่องจากความรับผิดชอบเป็นการรับรู้ของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของตนหรือเหตุการณ์ใด ๆ ในขอบเขตอำนาจของตนหรือการรับผลของพฤติกรรมและเหตุการณ์นั้น ๆ หรือในอีกความหมายหนึ่งความรับผิดชอบถูกอธิบายว่าเป็นการเลือกและยอมรับผลที่ตามมาและผลของการเลือกเหล่านั้น (Popkin, 1987 Cited in Bugdayci, 2019)

สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) สำหรับเป็นเครื่องมือในการกำกับทิศทางการปฏิบัติงานของส่วนราชการในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เป็นกรอบในการดำเนินงานเพื่อสร้างผลผลิต ผลลัพธ์ ให้เกิดกับผู้เรียนอย่างมีคุณภาพ ซึ่งจุดเด่น

ประการหนึ่งของแผนฉบับนี้ คือ ในส่วนของเป้าหมายด้านคุณภาพที่ได้ให้ความสำคัญต่อระดับความสำเร็จด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และระดับความสำเร็จที่ชัดเจนในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และความเป็นพลเมืองของผู้เรียนเพื่อการพัฒนาผู้เรียนมีความสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) นอกจากนี้ ยังได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ไว้หลายประการ เพื่อให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องนำไปขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และให้บรรลุผลสำเร็จต่อคุณภาพของผู้เรียน โดยในส่วนของยุทธศาสตร์ที่สนองต่อพันธกิจด้านการยกระดับคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ/ประเภทสู่สากล ได้มีการกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ที่ 1 ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์พัฒนาหลักสูตรกระบวนการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และกำหนดตัวชี้วัด “ร้อยละคะแนนเฉลี่ยของผู้เรียนทุกระดับการศึกษาที่มีคุณธรรม จริยธรรม” เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงการบรรลุผลสำเร็จภายใต้แผนพัฒนาการศึกษาดังกล่าว (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559)

จากความสำคัญและตระหนักในสาระสำคัญของคุณธรรม “ด้านความรับผิดชอบ” ของนักเรียนนั้นได้มีการศึกษาคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ มีข้อเสนอแนะสำหรับสถานศึกษา เช่น จัดทำยุทธศาสตร์ แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ตามนโยบายโดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับบริบท พื้นที่ สภาพแวดล้อมและอัตลักษณ์ ประสานงานกับสถาบันครอบครัว สถาบันทางศาสนา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน ตลอดจนปลูกฝังค่านิยมของผู้เรียนทุกระดับการศึกษาให้เพิ่มความตระหนักด้านคุณธรรม จริยธรรมโดยเฉพาะในเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น (สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2560) นอกจากนี้ จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะความรับผิดชอบของนักเรียนจะเห็นว่า การเสริมสร้างวินัยมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ดังพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชที่พระราชทานแก่นักศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตภาคใต้ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2524 ความว่า “ผู้คนที่มิระเบียบวินัยนั้นเป็นผู้ที่เข้มแข็ง เป็นผู้ที่ดีต่อตนเอง เป็นผู้ที่จะมีความสำเร็จในอนาคต การปฏิบัติด้วยวินัยระเบียบวินัย การปฏิบัตินั้นสำเร็จ”

โรงเรียนมัธยมศึกษาเป็นสถานศึกษาที่จัดการศึกษาให้กับนักเรียนมีบทบาทหน้าที่จัดการศึกษาให้แก่เด็กนักเรียนอายุตั้งแต่ 12-18 ปี เป็นการศึกษาในระดับกลางที่อยู่ระหว่างระดับประถมศึกษาและระดับอุดมศึกษาที่มาเชื่อมต่อสัมพันธ์กัน การจัดการศึกษาในระดับนี้นับว่ามีความสำคัญและจำเป็นอย่างมากในฐานะที่เป็นสถานศึกษาระดับที่ต้องกำหนดคุณสมบัติแนวทางกิจกรรมและกระบวนการที่สามารถหล่อหลอมบุคลิกภาพ ลักษณะนิสัย และระดับสติปัญญาของนักเรียนที่มีอายุอยู่ในช่วงวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่อ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ง่าย พฤติกรรมที่เด็กวัยนี้แสดงออกมา มักจะก่อให้เกิดความสับสน วุ่นวายในสังคม ซึ่งหากมีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมก็จะช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนให้เป็นคนดีของสังคมได้ (ภิรมย์ ลีกุล, 2558) เช่นเดียวกับ Deuren (2014) สมาชิกของ International Coach Federation (ICF) กล่าวว่า ความรับผิดชอบจะถูกกำหนดสำหรับนักเรียนตั้งแต่ยังเด็กเนื่องจากความรับผิดชอบจะนำไปสู่การเป็นบุคคลที่ทำงานสำเร็จ เมื่อเด็กนักเรียนที่มีอายุมากขึ้นความรับผิดชอบจะนำไปสู่การทำให้สำเร็จต่อไป ดังนั้น ทักษะความรับผิดชอบจึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญที่จะต้องมีการพัฒนาตั้งแต่วัยเด็กในระดับสถานศึกษา ดังทัศนะของ Rohilla (2018) ที่กล่าวว่า คนที่มีความรับผิดชอบและเชื่อถือได้ เป็นสิ่งที่ค่อนข้างน่าชื่นชม หลายคนจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับบุคคลที่ไม่มีความรับผิดชอบ คนที่มีความรับผิดชอบคือคนที่สามารถไว้วางใจที่จะกระทำการใด ๆ โดยไม่จำเป็นต้องดูแลอย่างเข้มงวดเพราะจะรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของตนเอง และการเป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือเป็นความรู้สึกที่ดี และไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ต่างชอบที่จะรู้สึกว่าจะสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตัวเองโดยไม่มีการควบคุม มันจะเพิ่มการนับถือในตนเองและคุณค่าในตนเอง ทำความเข้าใจทั้งหมดนี้ตามลำดับ และจะเป็นคนที่มีความรับผิดชอบมากขึ้น

จากแนวคิดและความสำคัญของทักษะความรับผิดชอบของนักเรียน และแนวทางการพัฒนาดังกล่าว การใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจะเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาทักษะความรับผิดชอบของนักเรียนได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมและความเป็นประชาธิปไตยในการกระทำและการส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในทางบวก การมีอำนาจในการตัดสินใจถึงสิ่งที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลงและไม่เปลี่ยนแปลงการเชื่อมโยงความรู้ที่มีอยู่ก่อนกับสารสนเทศที่ได้รับใหม่ การเรียนรู้จากประสบการณ์ทั้งที่สำเร็จและไม่สำเร็จ การตั้งคำถามและ

การแสวงหาคำตอบอย่างเป็นระบบ ตลอดจนใช้วิธีการพรรณนาถึงสิ่งที่กำลังเกิดขึ้น และทำความเข้าใจผลการใช้ตัวสอดแทรกทางการศึกษา (วิโรจน์ สารรัตน์, 2561) นอกจากนี้ กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) มีลักษณะสำคัญเป็นการวิจัยที่อิงกับทฤษฎีสังคมเชิงวิพากษ์ (Critical Social Theory) และทฤษฎีหลังสมัยใหม่ (Theories of Postmodernism) ที่เชื่อเกี่ยวกับประสบการณ์ที่มีอยู่จริงของมนุษย์ การตั้งศักยภาพของมนุษย์ออกมาใช้ให้เต็มที่ การให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมและความเป็นประชาธิปไตยในการกระทำและการส่งผลที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เกิดการเรียนรู้ และเกิดองค์ความรู้ที่ได้รับการปฏิบัติเป็นการวิจัยแบบล่างขึ้นบน ที่ทั้งผู้วิจัยมีส่วนร่วมในการวิจัยกับผู้ร่วมวิจัยในลักษณะเป็นความร่วมมือ (Collaboration) ที่ต่างมีสถานะที่เท่าเทียมกัน (Equally) เป็นการวิจัยที่ผู้ถูกวิจัยเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ถูกกระทำ (Passive) เป็นผู้กระทำ (Active) หรือผู้ร่วมกระทำ (Participant) หรือเปลี่ยนวิธีการวิจัยจากผู้เรียน (On Them) เป็นการวิจัยโดยผู้เรียนและเพื่อผู้เรียน (By Them and for Them) จากกระบวนการของวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Acting) การสังเกต (Observing) และการสะท้อนผล (Reflecting) ในลักษณะที่เป็นวงจรแบบเกลียวสว่าน (Spiral Cycle) ที่มีการดำเนินการต่อเนื่องกันไม่สิ้นสุด มุ่งการเปลี่ยนแปลงที่คาดหวังว่าจะเป็น การเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนเนื่องจากความมีพันธะผูกพันในสิ่งที่ทำจากบทบาทการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนนั้น โดยคาดหวังผลที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามจุดมุ่งหมายที่ร่วมกันกำหนด เกิดการเรียนรู้และองค์ความรู้ที่ได้รับการปฏิบัติร่วมกันระหว่างผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ทั้งเพื่อให้เกิดการพัฒนาขึ้นในโรงเรียน และเพื่อนำผลการวิจัยเป็นกรณีศึกษาในการนำไปประยุกต์ใช้กับโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งอื่น ๆ โดยการวิจัยมีคำถามการวิจัยและวัตถุประสงค์การวิจัยดังกล่าวในหัวข้อถัดไป

คำถามการวิจัย

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาทักษะความรับผิดชอบให้กับนักเรียนในชั้นตอนต่าง ๆ ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในผลลัพธ์ที่คาดหวังและไม่คาดหวังจากการปฏิบัติ (Changes in Expected & Unexpected Results from Practice) เพียงใด เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Learning from Practice) ในตัวผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย สถานศึกษา และเกิดองค์ความรู้ที่ได้รับการปฏิบัติ (Knowledge Gained from Practice) เกี่ยวกับแนวทางพัฒนาทักษะความรับผิดชอบจากการปฏิบัติในบริบทเฉพาะของโรงเรียนบ้านหนองกุยวิทยาคาร ในลักษณะเป็นทฤษฎีฐานรากในบริบทเฉพาะของโรงเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 อะไรบ้าง

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาทักษะความรับผิดชอบของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ด้วยกระบวนการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงในผลลัพธ์ที่คาดหวังและไม่คาดหวังจากการปฏิบัติจากการพัฒนาทักษะความรับผิดชอบของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาต้น
2. เพื่อศึกษาการเรียนรู้จากการปฏิบัติในตัวผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และสถานศึกษา ในลักษณะเป็นบทเรียนที่ได้รับจากการพัฒนาทักษะความรับผิดชอบของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
3. เพื่อนำเสนอแนวทางพัฒนาทักษะความรับผิดชอบจากการปฏิบัติในบริบทเฉพาะของโรงเรียนบ้านหนองกุยวิทยาคาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) 10 ขั้นตอน ตามแนวคิดของวิโรจน์ สารรัตน์ (2561) ที่มีวงจรการปฏิบัติของกิจกรรมการวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Act) การสังเกต (Observe) การสะท้อนผล (Reflect) จำนวน 2 วงจร มี 10 ขั้นตอน ดังนี้ (1) การเตรียมการ (Preparation) (2) การ

วางแผน (Planning) (3) การปฏิบัติ (Acting) (4) การสังเกต (Observing) (5) การสะท้อนผล (Reflecting) (6) การวางแผน (Planning) (7) การปฏิบัติ (Acting) (8) การสังเกตผล (Observing) (9) การสะท้อนผล (Reflecting) (10) การสรุปผล (Conclusion) ในการวิจัย ได้คำนึงถึงหลักการ 10 ประการ ดังนี้ 1) บริบทเฉพาะ 2) ทักษะที่หลากหลาย 3) มุ่งการเปลี่ยนแปลง 4) มุ่งให้เกิดการกระทำเพื่อบรรลุผล 5) รับฟังข้อคิดเห็นจากผู้ร่วมวิจัยทุกคน 6) วิเคราะห์ วิพากษ์และประเมินตนเอง 7) ตระหนักในศักยภาพ ความเชี่ยวชาญและการเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากภายในชุมชนเอง 8) เรียนรู้จากการกระทำ ทั้งสำเร็จและไม่สำเร็จ เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบ 9) การมีบันทึกของผู้ร่วมวิจัยทุกคน เช่น การเปลี่ยนแปลงในกิจกรรมและการปฏิบัติ การเปลี่ยนแปลงในคำอธิบายสิ่งที่ปฏิบัติ การเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ทางสังคม และรูปแบบองค์การ การพัฒนาตนเองจากการร่วมในการวิจัยเป็นต้น 10) นำไปสู่การปฏิบัติหรือการพัฒนาที่ยั่งยืน

พื้นที่ดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เรื่อง แนวทางการพัฒนาทักษะความรับผิดชอบของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ที่ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงตามคุณลักษณะ ดังนี้

1. จากผลการประเมินคุณภาพการศึกษาเพื่อจัดทำรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (Self – Assessment Report: SAR) ประจำปีการศึกษา 2564 ดังนั้น จึงเป็นปัญหาและความต้องการจำเป็น (Problems/Needs) เพื่อการพัฒนาทักษะความรับผิดชอบ ดังนี้ (1) ความรับผิดชอบต่อตัวเอง (Personal Responsibility) (2) ความรับผิดชอบต่อเพื่อน (Responsibility to Friends) (3) ความรับผิดชอบต่อครอบครัว (Family Responsibility) (4) ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา (School Responsibility) (5) ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility)

2. พื้นที่วิจัยเป็นสถานศึกษาที่ผู้วิจัยเคยทำงานเป็นผู้บริหารสถานศึกษา โดยกำหนดเกณฑ์ในการเลือก คือ 1) เป็นโรงเรียนขยายโอกาสที่มีผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของเขตพื้นที่การศึกษา 2) ผู้บริหารสถานศึกษาสมัครใจเข้าร่วมโครงการ และ 3) ครูระดับมัธยมศึกษาตอนต้นสมัครเป็นผู้ร่วมวิจัยทุกคน ดังนั้น จึงมีความสะดวกและความเป็นไปได้ต่อการที่จะเข้าไปดำเนินการวิจัยกับผู้ร่วมวิจัยในลักษณะเป็นความร่วมมือ (Collaboration) ที่ต่างมีสถานะที่เท่าเทียมกัน (Equally) ในการร่วมกันวางแผน (Planning) ปฏิบัติ (Acting) สังเกต (Observing) และสะท้อนผล (Reflecting) ในลักษณะที่เป็นวงจรแบบเกลียวสว่าน (Spiral Cycle) ที่มีการดำเนินการต่อเนื่องกันไม่มีสิ้นสุด

ผู้ร่วมวิจัย

เนื่องจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้เป็นการพัฒนาทักษะความรับผิดชอบของนักเรียน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดผู้ร่วมวิจัย (Research Participants) ด้วยความสมัครใจตามจรรยาบรรณที่ว่า “ผู้วิจัยต้องแสดงให้เห็นทราบถึงธรรมชาติของกระบวนการวิจัยแต่เริ่มแรก รวมทั้งข้อเสนอแนะและผลประโยชน์ให้แก่ผู้ร่วมวิจัยทราบ” และคำนึงถึงหลักการ “ผู้ที่ไม่ประสงค์มีส่วนร่วมต้องได้รับการยอมรับและเคารพในสิทธิส่วนบุคคล” เป็นครูผู้สอน จำนวน 6 คน และมีกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนบ้านหนองกุงวิทยาจารย์ จำนวน 53 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการทำกิจกรรมและการปฏิบัติ ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยร่วมกันตามแนวคิดของ Mills (2007) ได้แก่ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสัมภาษณ์กลุ่ม แบบตรวจสอบหรือบันทึก (Examining/Record) เช่น บันทึกอนุทิน (Journal) แผนที่ (Maps) เครื่องมือบันทึกเสียงและบันทึกภาพ (Audiotapes and Videotapes) หลักฐานสิ่งของ (Artifacts) และบันทึกภาคสนาม (Field Notes) เป็นต้น ซึ่งได้นำมาหาข้อตกลงร่วมกันโดยการกำหนดเทคนิควิธีการและเครื่องมือการวิจัยเพื่อใช้สังเกตในการทำวิจัยร่วมกันในขั้นตอนที่ 4 การสังเกต (Observing) ในวงจรที่ 1 จำนวน 6 ฉบับ ได้แก่ 1) แบบบันทึกการประชุม 2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก 3) แบบบันทึกการสังเกตความก้าวหน้าของการปฏิบัติ 4) แบบบันทึกการถอดบทเรียน 5) แบบประเมินความสำเร็จจากการพัฒนา และ 6) แบบประเมินระดับการนำทางเลือกไปปฏิบัติ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการหาคุณภาพของเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเฉพาะแบบประเมินระดับการนำทางเลือกสู่การปฏิบัติสำหรับครู และแบบประเมินความสำเร็จจากการพัฒนาสำหรับนักเรียน ดังนี้

1. แบบประเมินระดับการนำทางเลือกสู่การปฏิบัติสำหรับครู ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยร่วมกันสร้างขึ้นเพื่อใช้ประเมินให้ทราบถึงสภาพปัจจุบัน 3 ระยะ คือ ก่อนและหลังการปฏิบัติในวงจรที่ 1 และหลังการปฏิบัติในวงจรที่ 2 เป็นแบบประเมินตนเองของผู้ร่วมวิจัย มีลักษณะเป็นแบบประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด แบบประเมินนี้ไม่ได้นำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องของ ข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC: Indexes of Item-Objective Congruence) และการนำไปทดลองใช้ (try-Out) กับกลุ่มตัวอย่างเพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของความเชื่อมั่น (Alpha Coefficient of Reliability) เนื่องจากข้อคำถามในการประเมินเป็น “แนวการพัฒนา” ที่เป็นเจตนารมณ์ร่วมกันของผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย จากผล การระดมสมองเพื่อบูรณาการ “แนวการพัฒนาที่ผู้ร่วมวิจัยร่วมกันกำหนด” กับ “แนวการพัฒนาเชิงทฤษฎีจากผลการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องของผู้วิจัย” คือ แบบประเมินระดับการปฏิบัติในทางเลือกที่หลากหลายของผู้ร่วมวิจัย ในกิจกรรมจัดทำแผนปฏิบัติการ (Action Plan) ของวงจรที่ 1 จำนวน 44 ข้อ รวมทั้งแบบบันทึกการประชุม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบบันทึกการสังเกตความก้าวหน้าของการปฏิบัติ และแบบบันทึกการถอดบทเรียน ที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยกำหนดขึ้นร่วมกัน

2. แบบประเมินความสำเร็จจากการพัฒนา หรือแบบประเมินทักษะความรับผิดชอบของนักเรียน ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยร่วมกันสร้างขึ้นจากผลการศึกษาลักษณะของทักษะความรับผิดชอบจากทัศนะของ Ivy Website (2009); Reference Website (2019); MBA Research Website (n.d.); Frankl (2011); Banda (2017) และผลการศึกษาแนวคิดการประเมินทักษะความรับผิดชอบจากทัศนะของ Li, Wright, Rukavina, and Pickering (2008); Mergler, Amanda, Spencer, Fiona, Patton & Wendy (2007); León-del-Barco, Mendo-Lázaro, Felipe-Castaño, Fajardo-Bullón & Iglesias-Gallego. (2018); Hsu, Pan, Chou, Lee & Lu (2014) เป็นแบบประเมินตนเองของนักเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับการพัฒนา มีลักษณะเป็นแบบประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด มีข้อคำถามทั้งสิ้น 36 ข้อ ได้กำหนดให้มีการดำเนินการเพื่อตรวจสอบคุณภาพ ดังนี้

2.1 การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เพื่อให้ได้เครื่องมือวัดได้ตรงกับสิ่งที่ต้องการวัดหรือตรงกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด (Polit & Beck, 2012) ตามทัศนะของ Chaichanawirote & Vantum (2017) ทำได้โดยการพิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามกับนิยามเชิงปฏิบัติการและทฤษฎีของสิ่งที่ต้องการวัด โดยผู้วิจัยนำเครื่องมือวิจัยที่ร่างไว้ให้ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดที่ต้องการวัด จำนวน 5 คน พิจารณาว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับนิยามเชิงปฏิบัติการหรือไม่และให้คะแนนตามวิธีการคำนวณค่าความตรงซึ่งมีหลายวิธี เช่น ดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC: Indexes of Item-Objective Congruence) ดัชนีความตรงตามเนื้อหา (CVI: Content Validity Index) ดัชนีความตรงตามเนื้อหาทั้งฉบับ (S-CVI: Content Validity Index for Scale) และค่าเฉลี่ยของสัดส่วนความสอดคล้อง (ACP: Average Congruency Percentage) เป็นต้น สำหรับในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้ดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC: Indexes of Item-Objective Congruence) ซึ่งจากการศึกษา พบว่า พัฒนขึ้นโดย Rovinelli and Hambleton (1977) เป็นการประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ แต่ในระยะต่อมา Carlson (2000 cited in Turner & Carlson, 2003) ได้พัฒนาแนวคิดการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามและวัตถุประสงค์ที่ปรับใหม่ (The adjusted Index of Item-Objective Congruence) เป็นการหาความสอดคล้องของข้อคำถามกับชุดของวัตถุประสงค์ ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ตามทัศนะของ Rovinelli and Hambleton เพราะข้อคำถามในแบบประเมินที่ใช้ในงานวิจัยนี้ มุ่งการบรรลุวัตถุประสงค์เดียว คือ คุณลักษณะที่คาดหวัง (Expected Attribute) ของทักษะความรับผิดชอบจำแนกย่อยเป็นข้อคำถามตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาแต่ละด้านที่กำหนด ในการตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา และด้านการวัดและประเมินผล/วิจัยการศึกษา จำนวน 5 คน โดยกำหนดเกณฑ์ค่า IOC ที่ระดับเท่ากับหรือมากกว่า 0.50 จึงจะถือว่าข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือความคาดหวังจากการพัฒนา (Chaichanawirote & Vantum, 2017)

2.2 การทดลองใช้ (Try-out) แบบประเมินเพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำแบบประเมินทักษะความรับผิดชอบ (สำหรับนักเรียน) ไปทดลองใช้กับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนบ้านหนองหิน ซึ่งเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ที่มีบริบทคล้ายคลึงกัน และได้ดำเนินโครงการพัฒนาทักษะความรับผิดชอบของนักเรียนมาแล้วต่อเนื่องทุกปี จำนวน 30 คน เพื่อนำข้อมูลที่เกิดขึ้นรวบรวมได้ไปวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของความเชื่อมั่น (Alpha Coefficient of Reliability) โดยใช้วิธีของครอนบาค (Cronbach's Method) โดยกำหนดเกณฑ์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของความเชื่อมั่นที่ยอมรับได้ คือ เท่ากับหรือสูงกว่า 0.70 (UCLA: Statistical Consulting Group, 2016) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.97 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดเพื่อนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยต่างมีบทบาทหน้าที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเริ่มจากการปฏิบัติภาคสนามในโรงเรียนที่เป็นพื้นที่ปฏิบัติการวิจัยที่กำหนด ในปีการศึกษา 2565 ในช่วงระหว่างวันที่ 1 มิถุนายน 2565 ถึงวันที่ 31 มีนาคม 2566 แบ่งออกเป็น 2 ภาคเรียน ภาคเรียนละ 1 วงจร โดยแบ่งเวลาในการปฏิบัติงาน เป็นตาราง กำหนดวันและเดือน เพื่อให้เห็นสภาพข้อเท็จจริงทั้งในส่วนที่เห็นชัดและแฝงเร้นจากขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมทั้ง 10 ขั้นตอน โดยใช้เครื่องมือที่หลากหลายดังกล่าวไว้ในตอนต้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบประเมินลักษณะของทักษะความรับผิดชอบที่คาดหวังให้เกิดขึ้นได้รับการวิเคราะห์โดยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) คือ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นข้อมูลที่เกิดขึ้นจริงที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการบันทึก มีกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้ 1) การตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลว่ามีครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการหรือไม่ 2) การตรวจสอบถึงความน่าเชื่อถือของข้อมูลว่าตรงกับสภาพการณ์ที่เป็นจริงหรือไม่ โดยเปรียบเทียบผลการบันทึกของแต่ละคน และเปรียบเทียบผลการบันทึกจากการใช้แบบการเก็บข้อมูลที่แตกต่างกัน 3) การนำเสนอข้อมูลในรูปแบบการบรรยายอย่างลุ่มลึกเชิงวิพากษ์ (Thick, Critical Description) ในลักษณะการเล่าเรื่อง (Story Telling) ตามความเป็นจริงและเป็นกลาง (Factual and Neutral Manner) มีหลักฐานประกอบคำบรรยาย เช่น ตัวเลข ค่าสถิติ ตาราง กราฟพิค ภาพถ่าย และคำพูดโดยตรง (Direct Quotes/Verbatim) หรือบทสนทนาที่ไม่ปรับแต่งของผู้ให้ข้อมูลที่ชี้ให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิดที่หลากหลายต่อประเด็นเดียวกันซึ่งอาจสนับสนุนหรือขัดแย้งกัน

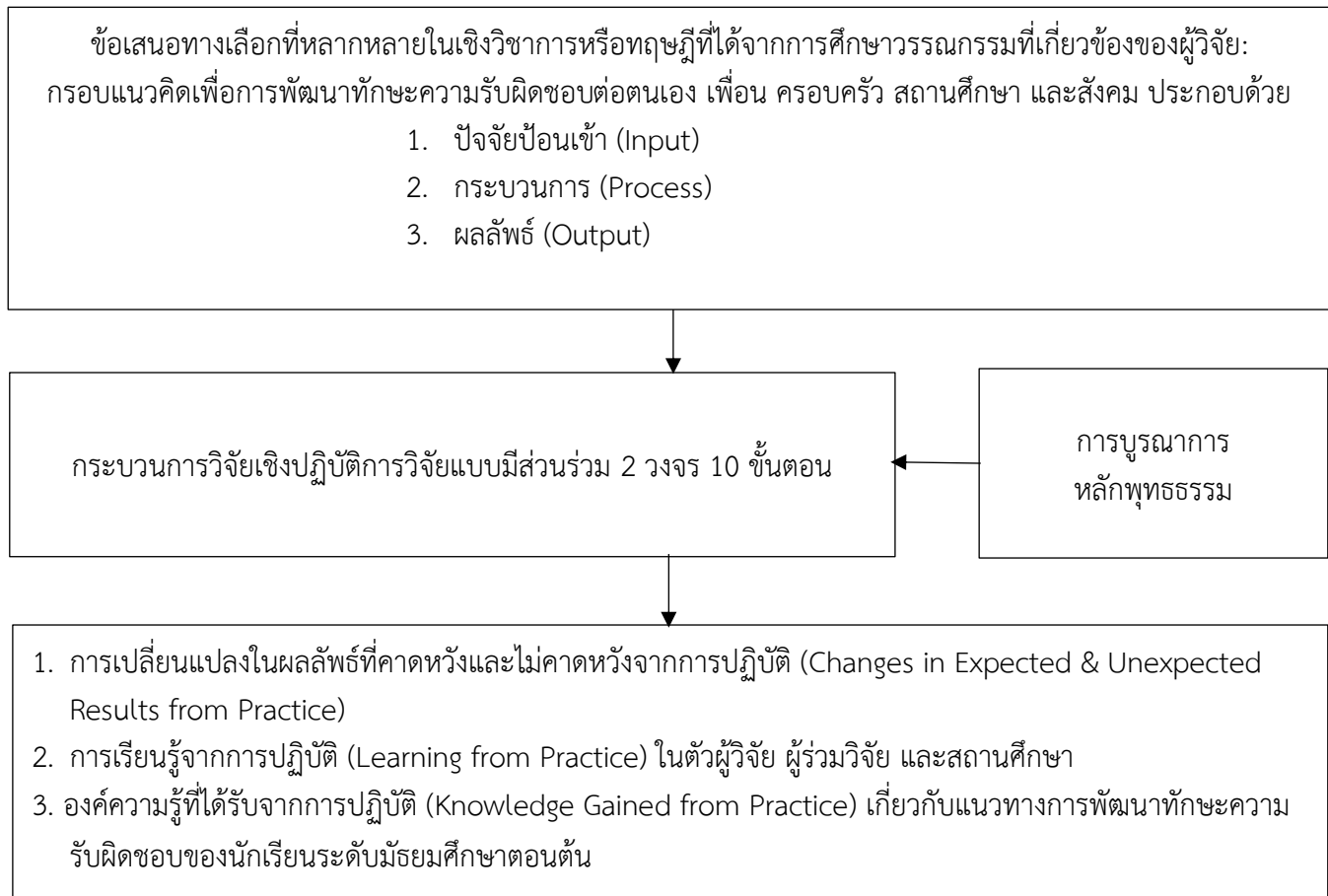
การเขียนรายงานการวิจัย

เขียนและนำเสนอรายงานการวิจัยในรูปแบบอิงแนวคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Approach) แสดงหลักฐานประกอบ เช่น ตัวเลข ค่าสถิติ ตาราง กราฟพิค ภาพถ่าย และคำพูดโดยตรง (Direct Quotes/Verbatim) หรือบทสนทนาที่ไม่ปรับแต่งของผู้ให้ข้อมูลที่ชี้ให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิดที่หลากหลายต่อประเด็นเดียวกันซึ่งอาจสนับสนุนหรือขัดแย้งกัน เป็นการรายงานถึงสิ่งที่ได้ร่วมกันคิด ร่วมกันปฏิบัติ ร่วมกันสังเกตผล และร่วมกันสะท้อนผลว่า ได้ผลเป็นอย่างไร ทั้งที่บรรลุผลและไม่บรรลุผลตามที่คาดหวัง เกิดประสบการณ์ การเรียนรู้อะไรบ้าง ทั้งในระดับบุคคล กลุ่ม และสถานศึกษา ตลอดจนเกิดความรู้ใหม่อะไรขึ้นจากการปฏิบัติ มีข้อเสนอแนะอะไรและอย่างไร สำหรับบุคคลอื่น หรือหน่วยงานอื่น ที่ต้องการจะพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาที่นั้น ๆ ดังนั้น การนำเสนอผลงานวิจัยมีลักษณะเป็นการพรรณนาหรือบรรยายเชิงวิพากษ์ (Critical Description) จากการปฏิบัติจริงทั้ง 2 วงจร 10 ขั้นตอน โดยในช่วงแรกของแต่ละขั้นตอน จะนำเสนอเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ในลักษณะการเล่าเรื่อง (Story Telling) ตามความเป็นจริงและเป็นกลาง (Factual and Neutral Manner) เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงจากการปฏิบัติจริงประสบการณ์ การเรียนรู้จากการปฏิบัติ และองค์ความรู้จากการปฏิบัติ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อตอบคำถามการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาทักษะความรับผิดชอบให้กับนักเรียนในขั้นตอนต่าง ๆ ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในผลลัพธ์ที่คาดหวังและไม่ได้คาดหวังจากการปฏิบัติ (Changes in Expected & Unexpected Results from Practice) เพียงใด เกิดการเรียนรู้จากการ

ปฏิบัติ (Learning from Practice) ในตัวผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย สถานศึกษา และเกิดองค์ความรู้ที่ได้รับจากการปฏิบัติ (Knowledge Gained from Practice) ในลักษณะเป็นทฤษฎีฐานรากในบริบทเฉพาะของโรงเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการวิจัยแบบมีส่วนร่วม 2 วงจร 10 ขั้นตอน ที่บูรณาการหลักพุทธธรรม ตามแนวคิดของวิโรจน์ สารรัตนะ (2561) จึงกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ที่แสดงในภาพที่ 1

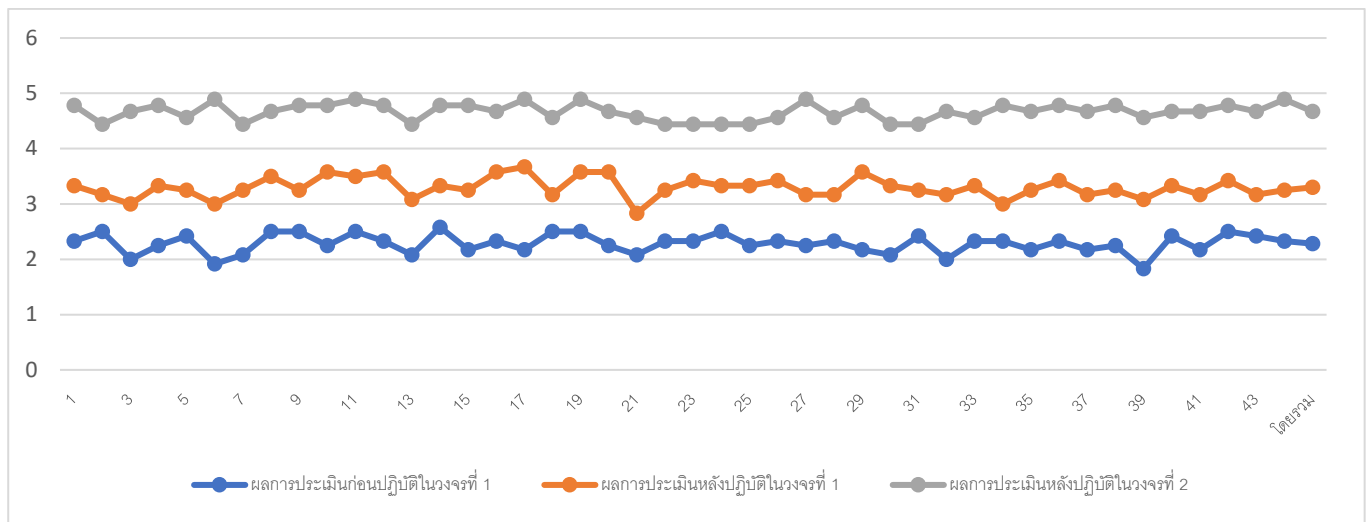

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

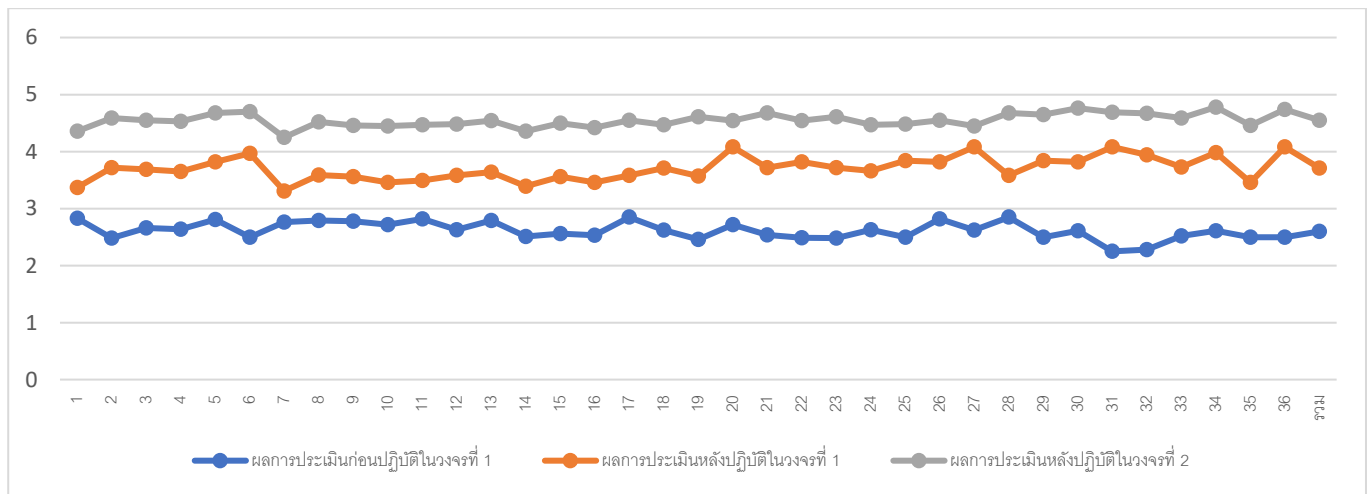
ผลการวิจัย

1. การเปลี่ยนแปลงจากการปฏิบัติ (Change from practice)

1.1 การเปลี่ยนแปลงที่คาดหวัง (Expected Change) ผลจากการปฏิบัติการร่วมกันของผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามที่คาดหวัง คือ มีการนำเอาแผนปฏิบัติการ (หลักการ/แนวคิด/เทคนิค/วิธีการ/กิจกรรม) ไปสู่การปฏิบัติหลังการปฏิบัติในวงจรที่ 1 กับหลังการปฏิบัติในวงจรที่ 2 ที่มากขึ้นจากสภาพที่เป็นอยู่เดิม (ก่อนการปฏิบัติในวงจรที่ 1) ตามลำดับ พิจารณาจากค่าเฉลี่ยรวม 2.28 ก่อนการปฏิบัติในวงจรที่ 1 เป็น 3.30 หลังการปฏิบัติในวงจรที่ 1 และเป็น 4.67 หลังการปฏิบัติในวงจรที่ 2 และผลจากการประเมินลักษณะหรือคุณลักษณะที่คาดหวังให้เกิดขึ้นกับนักเรียน ก็พบว่ามีความเฉลี่ยรวมที่สูงขึ้นตามลำดับเช่นกัน คือ จากค่าเฉลี่ยรวม 2.60 ก่อนการปฏิบัติในวงจรที่ 1 เป็น 3.71 หลังการปฏิบัติในวงจรที่ 1 และเป็น 4.55 หลังการปฏิบัติในวงจรที่ 2 ดังภาพที่ 2-3

ภาพที่ 2 แผนภูมิแสดงการเปรียบเทียบผลการประเมินการนำเอาแผนปฏิบัติการไปสู่การปฏิบัติ 3 ระยะ คือ ก่อนและหลังการปฏิบัติในวงจรที่ 1 และหลังการปฏิบัติในวงจรที่ 2

ภาพที่ 3 แผนภูมิแสดงการเปรียบเทียบผลการพัฒนาทักษะความรับผิดชอบให้กับนักเรียน 3 ระยะ คือ ก่อนและหลังการปฏิบัติในวงจรที่ 1 และหลังการปฏิบัติในวงจรที่ 2

1.2 การเปลี่ยนแปลงที่ไม่คาดหวัง (Unexpected Change) ผลจากการวิจัยนี้ นอกจากก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามที่คาดหวังแล้ว ยังก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ไม่คาดหวังในทางที่ดีขึ้นด้วย โดยประเด็นที่มีความสำคัญ คือ การจัดทำเอกสารเพิ่มเติมในส่วนที่ผู้ร่วมวิจัยยังไม่เข้าใจ เพื่อให้ผู้ร่วมวิจัยได้นำไปศึกษาเองนอกรอบ ซึ่งก่อนที่ผู้ร่วมวิจัยจะสมัครใจในการเข้าร่วมเป็นผู้ร่วมวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เกริ่นนำด้วยวาจาและสนทนากับผู้ร่วมวิจัยมาบ้างแล้ว ผู้ร่วมวิจัยบางท่านมาสอบถามเป็นการส่วนตัวเกี่ยวกับการดำเนินการในขั้นตอนต่อไป มีความกระตือรือร้นในการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานที่เกี่ยวข้องเพื่อจะช่วยเหลือเวลาในการอธิบายในขั้นตอนต่อไปได้เป็นอย่างดี

2. การเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Learning from practice)

2.1 การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นระดับบุคคล ผู้วิจัยเกิดการเรียนรู้ว่าการทำงานเป็นทีมและการมีข้อมูลที่ชัดเจนในเรื่องที่จะพาทีมทำงานร่วมกัน เพราะเป็นการทำงานโดยครูในแผนกหลายคนที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน และมีการให้อิสระในการคิดหาวิธีการแก้ปัญหาและพัฒนางานตนเองแล้วนำมาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้วยกันทำให้แต่ละคนมีความพึงพอใจในผลงานของตน

2.2 การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับกลุ่ม พบว่า การเรียนรู้เกี่ยวกับการทำงานแบบร่วมมือกันด้วย เช่น หลักกลายามิตตตาช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และผลสำเร็จของงานได้ดีกว่าการทำงานแบบต่างคนต่างทำอย่างที่เคยเป็นมา เพราะหลักกลายามิตตตาเป็นหลักการการทำงานร่วมกันซึ่งเป็นหลักของประโยชน์ หลักของการให้คำแนะนำพร่ำสอน หลักของการทำงานร่วมกัน หลักของความเป็นผู้สม่ำเสมอ และการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักการการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ

2.3 การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นระดับหน่วยงานหรือสถานศึกษา พบว่า การพัฒนาทักษะความรับผิดชอบของนักเรียน ซึ่งครูทุกคนต้องร่วมมือกันและให้ความสำคัญกับการทำงานทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน เช่น หลักสัปปริสธรรม 7 เพราะเป็นหลักธรรมดังกล่าวมีประโยชน์ต่อการใช้เป็นข้อคิดเตือนใจต่อการทำวิจัยให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพและประสบความสำเร็จ ส่งผลให้เกิดประโยชน์ทั้งในด้านการพัฒนาคน พัฒนางาน และพัฒนาองค์กร

3. แนวทางการพัฒนาทักษะความรับผิดชอบที่เกิดจากองค์ความรู้จากการปฏิบัติ พบว่า มีหกพลังขับเคลื่อนที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะความรับผิดชอบของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น” คือ

3.1 สามพลังขับเคลื่อนหลัก ได้แก่ 1) กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 2) กิจกรรมการบูรณาการหลักพุทธธรรมในกระบวนการทำงาน และ 3) วิธีการพัฒนาทักษะความรับผิดชอบ 8 วิธี ได้แก่ (1) ครูกระตุ้นถึงความสำคัญของความรับผิดชอบเพื่อสร้างจิตสำนึกให้กับนักเรียน (2) ครูชื่นชมนักเรียนเมื่อนักเรียนส่งงานตรงเวลาและไม่ค้างงาน (3) ครูส่งเสริมให้นักเรียนในกิจกรรมจิตอาสาเพื่อสร้างความรับผิดชอบร่วมกับผู้อื่น (4) ครูเป็นแบบอย่างที่ดีให้นักเรียนในเรื่องการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดในการจัดการเรียนรู้ และการปฏิบัติงานได้อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด (5) ครูมอบหมายงานให้นักเรียนทำตามความถนัด (6) ครูแต่งกายเหมาะสมและถูกต้องตามกาลเทศะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน (7) ครูออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการความรู้และจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน

3.2 สามพลังขับเคลื่อนเสริม ได้แก่ 1) หลักการทำงานร่วมกัน 6 ประการ คือ (1) การบรรจบกัน (Convergence) (2) วัตถุประสงค์ร่วมกัน (Common purpose) (3) ทำงานร่วมกัน (Collaboration) (4) การสื่อสาร (Communication) (5) การสนับสนุน (Contribution) และ (6) การประสานงาน (Co-ordination) 2) กลยุทธ์การทำงานร่วมกัน 6 ประการ คือ (1) ทีมต้องมาก่อนเสมอ (The Team Always Comes First) (2) ส่งเสริมการคิดอย่างเสรี (และการพูด) (Encourage Free Thinking) (and Speaking) (3) ส่งเสริมการสื่อสารบ่อย ๆ (Promote Frequent Communication) (4) ใช้เทคโนโลยีเพื่อการทำงานร่วมกัน (Leverage Collaboration Technology) (5) รักษาความสัมพันธ์ระยะยาวกับทีม (Maintain Team Bond for a Long Time) และ (6) ให้กำลังใจ (Encouragement) 3) วิธีการปฏิบัติร่วมกัน ได้แก่ (1) ร่วมกันทำความเข้าใจในข้อเสนอทางเลือกที่หลากหลายอย่างลึกซึ้ง ที่กำหนดได้จากข้อเสนอทางเลือกในเชิงวิชาการหรือทฤษฎีเสริมด้วยข้อเสนอจากประสบการณ์ของผู้ร่วมวิจัย (2) นำทางเลือกที่แต่ละคนเลือกสู่การปฏิบัติในรายวิชาที่สอนหรือในงานที่ทำ (3) นำผลการปฏิบัติของแต่ละบุคคลมาอภิปรายร่วมกันในกลุ่มทุกระยะ 15 วัน เพื่อทบทวนกิจกรรมทางเลือกที่เลือกไปปฏิบัติ และการกำหนดกิจกรรมทางเลือกเพิ่มเติม (4) การสัมมนาเชิงปฏิบัติการร่วมกันเพื่อนำเสนอผลการพัฒนาของแต่ละบุคคลในระยะสิ้นสุดการพัฒนาของแต่ละวงจร และ 5) การสรุปผลการปฏิบัติเพื่อการเขียนรายงานผลการดำเนินงาน

อภิปรายผล

จากข้อค้นพบในงานวิจัยครั้งนี้ มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงจากการปฏิบัติ พบว่า มีทั้งการเปลี่ยนแปลงที่คาดหวังและไม่ได้คาดหวัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงที่คาดหวังที่บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนด ทั้งนี้อาจเป็นผลจากการนำเอาพลังขับเคลื่อนเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Forces for Change) มาใช้ คือ 1) ครูและนักเรียนเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น เข้าใจคนอื่นมากขึ้น 2) คิดพิจารณา ไตร่ตรอง วางแผนร่วมกันอย่างถูกวิธีและเป็นระบบ 3) เพียรพยายามเพื่อต่อสู้กับอุปสรรคและสถานการณ์ต่าง ๆ ร่วมกัน 4) ร่วมมือ ร่วมกันสังเกตและกระตุ้นให้มีการนำมาใช้ให้หลากหลาย แสดงให้เห็นว่า การดำเนินกิจกรรมร่วมกันที่ผ่านมาเป็นการดำเนินการในลักษณะที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานได้มีการวางแผนร่วมกันไว้ก่อนโดยทุกคนได้มีส่วนร่วมทั้งในการวิเคราะห์ปัญหาว่าเกิดจากสาเหตุใด แล้วนำแนวคิดที่วิเคราะห์แล้วว่าเกิดจากสาเหตุใดนำมากำหนดเป็นกิจกรรม/โครงการ โดยบรรจุเข้ากับแผนงานของสถานศึกษาซึ่งเป็นการปฏิบัติไปตามปกติของครูและนักเรียน แล้วให้แต่ละฝ่ายรับผิดชอบร่วมกัน

นำสู่การปฏิบัติติดตามผล และปรับปรุงการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้การทำงานเป็นไปอย่างธรรมชาติไม่ได้แยกออกจากการดำเนินงานของโรงเรียนตามปกติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Los Banos Junior High School (2020); Lifehack (n.d.); Learning To GIVE (n. d.); Sorgius (2020); Popstoolkit (n.d.) ที่เห็นว่า กระบวนการทำงานเพื่อการพัฒนาทักษะความรับผิดชอบนั้นควรให้ความสำคัญกับการวางแผนการใช้เวลา มีความมุ่งมั่นทุ่มเทอยู่เสมอ มีความคงเส้นคงวาและสามารถทำตามตารางที่วางไว้ พิจารณาส่งสิ่งที่ทำ/คิดถึงตัวเลือกอื่น ๆ ทำการรับผิดชอบ ตั้งความหวังอย่าง สบยวิธีการทำภารกิจทีละขั้นตอนอย่างละเอียด และกำหนดผู้ที่เกี่ยวข้องในการรับผิดชอบงาน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เซาวลิต พันธุ์พุกษา (2565) ที่พบว่า การบริหารโรงเรียนทั้งระบบเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความรับผิดชอบนั้นควรประกอบด้วย การบริหารจัดการสถานศึกษา องค์ประกอบที่ การจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน และสอดคล้องกับ อัครเดช อินทรสถาพร, ชูชาติ พวงสมจิตร, และเจริญศรี พันปี (2565) ที่พบว่า การเสริมสร้างวินัยนักเรียนด้านความรับผิดชอบโดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยเน้นให้ความสำคัญกับขั้นตอนการทำงาน ได้แก่ 1) การเตรียมความพร้อม (2) การวางแผนเสริมสร้างวินัย (3) การร่วมกันลงมือปฏิบัติและ และ(4) การติดตามและประเมินผล (ศรัชัย เกษมสุข, 2564) และการเสริมสร้างค่านิยมด้านความรับผิดชอบของนักเรียนนั้นควรให้ความสำคัญทั้งขั้นการรับรู้และใส่ใจ (Awareness) ขั้นการสร้างความรู้ (Knowledge building) ขั้นการแสดงพฤติกรรมและสะท้อนคุณค่า (Action and Reflect) โดยแต่ละขั้นดำเนินการผ่านกิจกรรมชั้นนำ ขั้นกิจกรรม ขั้นอภิปราย ขั้นสรุป (ศุภมิตร ศิริโสภณภักดิ์, 2560)

2. การเรียนรู้จากการปฏิบัติทั้งในระดับบุคคล ทีม และสถานศึกษา จากผลการวิจัยที่ผู้วิจัยเกิดการเรียนรู้ว่าการทำงานเป็นทีมและการมีข้อมูลที่ชัดเจนในเรื่องที่จะพาทีมทำงานร่วมกัน เพราะเป็นการทำงานโดยครูในแผนกหลายคนที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน และมีการให้อิสระในการคิดหาวิธีการแก้ปัญหาและพัฒนางานตนเองแล้วนำมาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้วยกันทำให้แต่ละคนมีความพึงพอใจในผลงานของตน นอกจากนี้ การทำงานเป็นทีมทำให้ครูได้มีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิกในกลุ่มเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเดียวกันทั้งในระดับบุคคล ทีมงาน และสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ การทำงานแบบร่วมมือช่วยกันช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และผลสำเร็จของงานได้ดีกว่าการทำงานแบบต่างคนต่างทำที่เคยเป็นมา เพราะการทำงานแบบร่วมมือจะช่วยให้ทุกคนได้ร่วมกันคิดวิเคราะห์และวางแผนแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ในขณะเดียวกันการร่วมมือกันจะช่วยให้ได้ทางเลือกเพื่อการปฏิบัติที่หลากหลายจึงไปสู่การแก้ปัญหาหรือพัฒนากิจกรรมต่างๆ ได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ McTaggart (2010) ที่ได้เสนอสิ่งที่เรียกว่าความเชื่อของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่นักวิจัยควรคำนึงถึง 16 ประการร่วมกัน นอกจากนี้ การนำหลักธรรมมาบูรณาการในการทำงานก่อให้เกิดความร่วมมือกันดีกว่าที่ผ่านมา ได้แก่ หลักสังคหวัตถุ 4 หลักอิทธิบาท 4 หลักขันติ หลักกัลยาณมิตตตา และหลักสัปปริสธรรม 7 เพราะหลักธรรมดังกล่าวมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีในวิทยาลัยเพื่อให้บุคลากรทำงานร่วมกันได้อย่างปกติสุข ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีกันในทุกคณะ ก่อให้เกิดการพัฒนาวิธีการทำงาน ส่งผลให้มีความสำเร็จและก้าวหน้าของงานของผู้วิจัย หลักขันติ ใช้เป็นข้อคิดเตือนใจต่อการทำวิจัยให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพและประสบความสำเร็จ หลักกัลยาณมิตตตาเป็นหลักของประโยชน์ การให้คำแนะนำพร่ำสอน การทำงานร่วมกัน ความเป็นผู้สม่ำเสมอ ทั้งนี้ เนื่องจากหลักธรรมดังกล่าวเป็นข้อคิดเครื่องเตือนใจตลอดระยะเวลาในการดำเนินงานวิจัย ตั้งแต่จุดเริ่มต้นของการวิจัยจนถึงสิ้นสุดการวิจัย โดยเชื่อว่าการนำหลักธรรมที่จะกล่าวถึงข้างต้น ได้ช่วยเสริมสร้างให้การดำเนินงานวิจัยเป็นไปอย่างมีคุณภาพมากขึ้น เพื่อให้การดำเนินงานวิจัยตามหลักการ แนวคิด และลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วมดังกล่าวเป็นไปอย่างมีคุณภาพและบรรลุผลสำเร็จ สอดคล้องกับ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2551); สมเด็จพระพุทธปาพจนจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) (2546); และ พุทธทาสภิกขุ (2549) ที่สรุปว่า หลักธรรมทั้ง 5 ประการดังกล่าวข้างต้นจะเป็นข้อคิดเตือนใจในการทำงานตั้งแต่จุดเริ่มต้นของการวิจัย จนถึงสิ้นสุดการวิจัย เพื่อให้การดำเนินงานวิจัยเป็นไปตามหลักการ แนวคิด และลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วมมีคุณภาพและบรรลุผลสำเร็จ

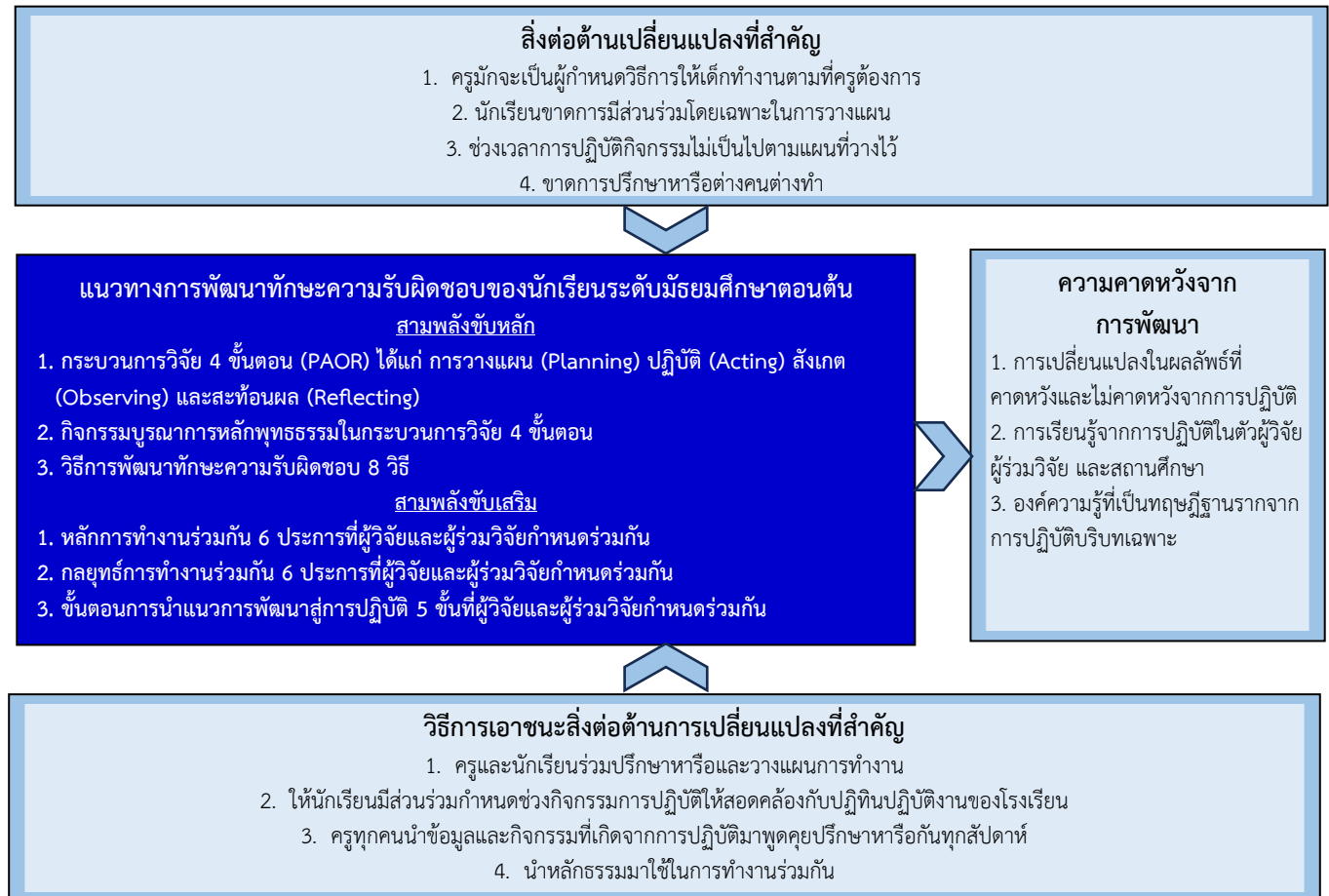
3. แนวทางการพัฒนาทักษะความรับผิดชอบ ประกอบด้วย “สามพลังขับเคลื่อน” และ “สามพลังขับเคลื่อน” ทั้งนี้ ทั้งสามพลังขับเคลื่อนดังกล่าวเกิดจากการระดมสมองของผู้ร่วมวิจัยกับแนวการพัฒนาเชิงทฤษฎีจากผลการศึกษารวบรวมที่เกี่ยวของของผู้วิจัย ตามหลักการ “รับฟังข้อคิดเห็นจากผู้ร่วมวิจัยทุกคน” และตามจรรยาบรรณ “มีการปรึกษาหารือร่วมกันและ

ข้อเสนอแนะได้รับการเห็นชอบจากทุกฝ่าย” นำไปสู่การปฏิบัติจนบรรลุผลสำเร็จตามที่คาดหวังไว้ ทั้งนี้เนื่องจากเหตุผลสำคัญ 3 ประการ คือ **ประการแรก** กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเกิดจากหลักการปฏิบัติงานร่วมกัน ดังนั้นการนำเสนอว่าอะไรคือองค์ความรู้ที่ได้รับจากการปฏิบัติจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จึงกำหนดได้จากการพิจารณาร่วมกันของผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยในขั้นตอนการสะท้อนผล เช่น พิจารณาว่า จากการบูรณาการในแนวคิดระหว่างนักวิจัยที่มีความรู้เชิงทฤษฎีกับผู้ร่วมวิจัยที่มีความรู้เชิงประสบการณ์ในพื้นที่ เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละขั้นตอนของการทำงานหรือโดยภาพรวมทุกขั้นตอน ได้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ที่ได้รับจากการปฏิบัติอะไรที่แตกต่างไปจากทฤษฎีหรือแตกต่างไปจากที่เคยทำกันมาแต่เดิม เป็นองค์ความรู้ที่ได้รับจากการปฏิบัติเกี่ยวกับวิธีการที่นำมาใช้แก้ปัญหาเชิงบูรณาการระหว่างทฤษฎีของผู้วิจัยและประสบการณ์ของผู้ร่วมวิจัย ไม่ใช่องค์ความรู้ที่ได้รับจากการปฏิบัติเกี่ยวกับวิธีดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วิโรจน์ สารรัตน์ (2558); Kemmis and McTaggart (1992); Mills (2007); Coghlan and Brannick (2007); James, Milenkiewicz and Bucknam (2008) ที่กล่าวถึงหลักการสำคัญของการวิจัย คือ มีบริบทเฉพาะ ทักษะที่หลากหลาย มุ่งการเปลี่ยนแปลง มุ่งให้เกิดการกระทำเพื่อบรรลุผล รับฟังข้อคิดเห็นจากผู้ร่วมวิจัยทุกคน วิเคราะห์ วิพากษ์และประเมินตนเอง ตระหนักในศักยภาพ ความเชี่ยวชาญและการเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากภายในชุมชนเอง เรียนรู้จากการกระทำ ทั้งสำเร็จและไม่สำเร็จ เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบ 9) การมีบันทึกของผู้ร่วมวิจัยทุกคน เช่น การเปลี่ยนแปลงในกิจกรรมและการปฏิบัติ การเปลี่ยนแปลงในคำอธิบายสิ่งที่ปฏิบัติ การเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ทางสังคมและรูปแบบองค์การ การพัฒนาตนเองจากการร่วมในการวิจัยเป็นต้น และนำไปสู่การปฏิบัติหรือการพัฒนาที่ยั่งยืน **ประการที่สอง** กิจกรรมการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการทำงานร่วมกันโดยเฉพาะหลักพุทธธรรมที่มุ่งเน้นความสำเร็จ เนื่องจากหลักพุทธธรรมเป็นหลักปฏิบัติ (How to) ที่สามารถนำไปบูรณาการได้กับศาสตร์ทุกสาขา สอดคล้องกับ พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตโต (2551) ที่ให้ทัศนะเกี่ยวกับการบูรณาการศาสตร์ตะวันตกกับหลักพุทธธรรมไว้ว่า หลักพุทธธรรมมีหลักการสำคัญที่เน้นการลงมือปฏิบัติหากนำไปบูรณาการกับศาสตร์ต่าง ๆ ย่อมนำไปสู่การบรรลุผลได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลซึ่งมีหลักการสำคัญในการบูรณาการคือ อาจใช้ศาสตร์ตะวันตกเป็นหลักแล้วนำหลักพุทธธรรมไปบูรณาการ หรือนำพุทธธรรมเป็นหลักแล้วนำศาสตร์ตะวันตกมาบูรณาการก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทหรือเป้าหมายในการพัฒนานั้นเอง **ประการที่สาม** เนื่องจากวิธีการพัฒนาดังกล่าวเกิดจากนำแนวคิดของแต่ละคนเพื่อระดมความคิดวิธีแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาทักษะความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นกับนักเรียน ตามหลักการแล้ว แนวคิดของผู้ร่วมวิจัยที่มีภูมิหลังหลากหลายเพื่อสร้างความคิดสร้างสรรค์และแนวทางแก้ไขที่หลากหลาย เมื่อใช้เวลาในการกำหนดปัญหา วัตถุประสงค์ และแนวคิด การประชุมระดมความคิดเพื่อพัฒนาทักษะความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นกับนักเรียนก็จะเป็นการประชุมที่มีประสิทธิผลมาก ส่งผลให้ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยสามารถทำงานร่วมกันเพื่อเลือกคำแนะนำที่มีประสิทธิภาพสูงสุดสำหรับปัญหาที่มีอยู่ด้วยการสร้างแนวคิดที่กำหนดไว้อย่างเข้มงวด เพื่อหาข้อสรุปเป็นแนวความคิดร่วมกันของที่ประชุมประกอบด้วย 1) คุณลักษณะที่คาดหวังให้เกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายจากวิธีการพัฒนาทักษะความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นกับนักเรียน 2) หลักการ/แนวคิด/วิธีการ/เทคนิค/กลยุทธ์/กิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะทักษะความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นกับนักเรียน และ 3) ขั้นตอนการพัฒนาทักษะความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นกับนักเรียน จึงนำไปสู่การปฏิบัติร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการปฏิบัติในงานวิจัยนี้ได้มาจากรอบแนวคิดการวิเคราะห์พลังขับ (Force-Field Analysis) ของ Kurt Lewin (Lunenburg & Ornstein, 2000) ที่อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงที่คาดหวังให้เกิดขึ้นกับพลังขับที่นำมาใช้เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง สิ่งต่อต้านการเปลี่ยนแปลง และแนวทางเอาชนะสิ่งต่อต้านการเปลี่ยนแปลงในบริบทเฉพาะ โดยการเปลี่ยนแปลงที่คาดหวังให้เกิดขึ้นมี 2 ประการ คือ 1) ความคาดหวังให้ผู้ร่วมวิจัยได้นำเอาแนวการพัฒนาที่ร่วมกันกำหนดไปสู่การปฏิบัติใน 3 ระยะ คือ ก่อนและหลังการปฏิบัติในวงจรที่ 1 และหลังการปฏิบัติในวงจรที่ 2 มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นโดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ 2) ความคาดหวังให้ทักษะ

ความรับผิดชอบที่ประเมินได้จากกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับผลจากการพัฒนาใน 3 ระยะ คือ ก่อนและหลังการปฏิบัติในวงจรที่ 1 และหลังการปฏิบัติในวงจรที่ 2 มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นโดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในกรณีของพลังขับที่นำมาใช้จนส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามที่คาดหวังทั้งสองประการนั้น เป็นพลังขับที่งานวิจัยนี้เรียกว่า “หกพลังขับที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะความรับผิดชอบของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น” ประกอบด้วย “สามพลังขับหลัก” และ “สามพลังขับเสริม” ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 โมเดลต้นแบบแนวทางการพัฒนาทักษะความรับผิดชอบของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 จากผลการวิจัยที่พบว่า ผลการวิจัยได้ส่งผลให้ได้องค์ความรู้จากการปฏิบัติที่แสดงเป็นโมเดลความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล (Cause and Effect Model) ที่เรียกว่า “โมเดลต้นแบบแนวทางการพัฒนาทักษะความรับผิดชอบของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1” จึงควรนำเอาแนวคิดของการบริหารที่บุคลากรทางการศึกษามีความคุ้นเคยกันมาใช้ทดแทนได้ เช่น แนวคิดของ Theory Y ที่เน้นถึงการพัฒนาด้านตนเองของมนุษย์ ซึ่งให้เห็นว่ามนุษย์นั้นรู้จักตัวเองได้ถูกต้อง รู้จักความสามารถของตนเอง ผู้บริหารควรสร้างแรงจูงใจโดยการสร้างสรรค์สถานการณ์ที่จะทำให้สมาชิกมีความรู้สึกรับผิดชอบ และมีส่วนร่วมในการทำงาน โดยที่ผู้บริหารมีความคิดเห็นในแง่ดีเกี่ยวกับบุคลากร และใช้รูปแบบการจัดการแบบกระจายอำนาจและแบบมีส่วนร่วมจะส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกันมากขึ้น ความสัมพันธ์ที่ยึดตามความไว้วางใจระหว่างผู้บริหารและครู หรือนำเอาขั้นตอนการปฏิบัติงานตาม goal-setting theory มาใช้ ที่ระบุถึงขั้นตอนที่คล้ายคลึงกับขั้นตอนของ PAR methodology คือ ระบุวัตถุประสงค์ของเป้าหมาย มีการพูดคุยพบปะกัน พัฒนาแผน

โดยใช้แบบจำลอง SMART โดยเป้าหมายมีลักษณะเฉพาะ (Specific) เป้าหมายสามารถวัดผลในทางสถิติได้ (Measurable) เป้าหมายที่สำเร็จได้จริงมีความเป็นไปได้ (Achievable) ตั้งเป้าหมายที่สอดคล้องกับความเป็นจริง (Realistic) และกำหนดเวลาของเป้าหมายที่ชัดเจน (Timely) หรือเป้าหมายมีความเฉพาะเจาะจง วัดได้ เป็นไปได้ สมจริง และจำกัดเวลา โดยตรวจสอบให้แน่ใจว่าผู้ร่วมงานมีสิ่งที่จะจำเป็นสำหรับการบรรลุเป้าหมาย และให้ข้อเสนอแนะอย่างสม่ำเสมอ เป็นต้น

1.2 เนื่องจากผลการวิจัยนี้เป็นผลการวิจัยในบริบทเฉพาะของโรงเรียนบ้านหนองกุงวิทยาการ ไม่เป็นการวิจัยเชิงทดลองหรือการวิจัยเชิงอ้างอิงใด ๆ ดังนั้น องค์ความรู้ที่ได้รับจากการปฏิบัติที่เป็นชุดความคิดและความเชื่อที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงที่คาดหวัง การนำเอาปัจจัยผลักดันเพื่อการเปลี่ยนแปลงมาใช้ ทั้งที่เป็นหลักการ และแนวคิดในการพัฒนา เป็นกลยุทธ์เพื่อการพัฒนา และแนวการพัฒนาทักษะความรับผิดชอบของนักเรียน รวมถึงการตระหนักถึงสิ่งต่อต้านการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และการแสวงหาวิธีการเพื่อการเอาชนะสิ่งต่อต้านการเปลี่ยนแปลงซึ่งจะยังคงต้องมีการพัฒนาอีกต่อไปอย่างไม่มีสิ้นสุด ควรถือเอาชุดความคิดความเชื่อจากผลการวิจัยนี้เป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่า เป็นองค์ความรู้ที่จะนำไปใช้เพื่อพัฒนาทักษะความรับผิดชอบ ต่อไป

1.3 ผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการแม้มีข้อจำกัดในการนำไปเผยแพร่หรืออ้างอิง แต่สามารถนำเอาประเด็นข้อคิดหรือเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นเป็นข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้ในสถานการณ์อื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันหรือที่กำลังมุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในลักษณะเดียวกันได้ ดังนั้น การนำเสนอองค์ความรู้จากการปฏิบัติที่เป็นโมเดลต้นแบบสำหรับการพัฒนาทักษะความรับผิดชอบที่สถานศึกษาหรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องสามารถจะศึกษาแนวคิดและแนวปฏิบัติเพื่อนำไปปรับหรือประยุกต์ใช้ในหน่วยงานอื่นได้ โดยพิจารณาถึงกรอบแนวคิดจากโมเดลต้นแบบที่อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงที่คาดหวังให้เกิดขึ้นกับพลังขับเคลื่อนที่นำมาใช้เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง สิ่งต่อต้านการเปลี่ยนแปลง และแนวทางเอาชนะสิ่งต่อต้านการเปลี่ยนแปลงเป็นแนวทางในการนำไปใช้

1.4 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการปฏิบัติในงานวิจัยนี้ เช่น พลังขับเคลื่อนต่อการพัฒนาทักษะความรับผิดชอบที่ประสบผลสำเร็จ ได้แก่ 1) ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 2) หลักธรรมทางพุทธศาสนา และแนวการพัฒนาทั้งหลักการทำงานร่วมกัน กลยุทธ์การทำงานร่วมกัน และขั้นตอนการนำแนวการพัฒนาไปสู่การปฏิบัติ ดังนั้น การนำไปใช้หรือประยุกต์ใช้ควรมีการวิเคราะห์ว่ายังมีพลังขับเคลื่อนที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาได้อีก

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรส่งเสริมให้ผู้บริหารและครูมีการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง คิดค้นหาวิธีการใหม่ ๆ แนวคิดใหม่ แนวการพัฒนาใหม่ โดยเฉพาะการพัฒนาเทคนิควิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูในหลากหลาย และร่วมสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมการพัฒนาทักษะความรับผิดชอบของนักเรียนสู่การเป็นวิถีปฏิบัติที่เป็นเลิศ

2.2 ผลจากการวิจัยนี้ทำให้ได้ความรู้ใหม่ (New Knowledge) จากการปฏิบัติ แม้จะเป็นความรู้ใหม่ในบริบทของโรงเรียนบ้านหนองกุงวิทยาการซึ่งเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา หรือเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพื่อให้สถานศึกษาอื่น ๆ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ และอาจนำความรู้ใหม่นี้ไปศึกษาต่อยอดโดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยและพัฒนา หรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

2.3 เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการวิจัยครั้งต่อไป โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ที่มีบริบทคล้ายคลึงกันกับโรงเรียนบ้านหนองกุงวิทยาการ จึงควรนำเอาองค์ความรู้ที่เรียกว่า “โมเดลต้นแบบแนวทางการพัฒนาทักษะความรับผิดชอบของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1” ที่ได้จากการวิจัยนี้ไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่องในอนาคต หรือโรงเรียนแห่งอื่นที่ต้องการพัฒนาทักษะใด ๆ หรือประเด็นอื่นๆ โดยการนำไปใช้หรือประยุกต์ใช้ควรมีการวิเคราะห์ว่ายังมีพลังขับเคลื่อนที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาได้อีก

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564). สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ www.bps.sueksa.go.th

- เชาวลิต พันธุ์พุกษา. (2565). รูปแบบการบริหารโรงเรียนทั้งระบบเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความรับผิดชอบของนักเรียนระดับประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์หลักสูตรการศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2545). *ธรรมญูชีวิต*. พิมพ์ครั้งที่ 46. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมศาสนา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพฯ: เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์.
- พุทธทาสภิกขุ. (2549). *การงานที่เป็นสุข*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ธรรมสภา.
- ภิรมย์ ลีกุล (2558). *การพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในภาคตะวันออก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วิทยานิพนธ์ดุสิตบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2561). *การวิจัยทางการบริหารการศึกษา: แนวคิดและแนวปฏิบัติ*. (E-book). พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ.
- ศรชัย เกษมสุข. (2564). *การพัฒนาแบบการเสริมสร้างวินัยในตนเองของนักเรียนโรงเรียนบางเลนวิทยา*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยคริสเตียน.
- ศุภมิตร ศิริโสภณวัฒน์. (2560). *การพัฒนาแบบเพื่อเสริมสร้างค่านิยมด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). (2546). *คัมภีร์วิสุทธิมรรค*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ประยูรวงศ์พรินติ้ง.
- สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *รายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ*. กลุ่มยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนา ค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2563 จาก shorturl.at/efwW8
- อัครเดช อินทรสถาพร, ชูชาติ พวงสมจิตร, เจริญศรี พันปี. (2565). *การเสริมสร้างวินัยนักเรียนด้านความรับผิดชอบโดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง : กรณีศึกษาโรงเรียนอนุบาลอัญญา อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา*. วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 16(2), 1-14.
- Aydin, M. Z., & Akyol Gurler, S. (2012). *Okullarda degerler egitimi: Yontemler, etkinlikler, kaynaklar* [Values education in schools: Methods events, resources]. Nobel Broadcast Distribution.
- Banda, M. A. E. (2017). Characteristics of a responsible person 1. Retrieved July 30, 2019 from <https://bit.ly/2K5cgNQ>
- Bugdayci, S. (2019). Examining personal and social responsibility levels of secondary school students. *Universal Journal of Educational Research*, 7(1): 206-210.
- Chaichanawirote U. & Vantum, C. (2017). Evaluation of Content Validity for Research Instrument. *Journal of Nursing and Health Sciences*. 11 (2), 105-111.
- Deuren. J. V. (2014). Life skills: Responsibility – The definition. Retrieved June 14, 2019, from <https://bit.ly/32pyz8f>
- Fidan, N., & Erden, M. (2001). *Egitime giris* [Introduction to education]. Alkim Publications.
- Frankl, V. (2011). What characterizes responsibility? Retrieved July 30, 2019 from <https://bit.ly/2LR6mSG>
- Gulec, S., & Yalcin, A. (2020). The value of responsibility in the point of view of the 5th grade students. *International Journal of Educational Methodology*, 6(1): 123-133.
- Hsu, W, T., Pan, Y, H., Chou, H, S., Lee, W, P. & Lu, F, J, H. (2014). Measuring Students' Responsibility in Physical Education Instrument Development and Validation. *International Journal of Sport Psychology*. September 2014. DOI: 10.7352/IJSP.2014.45.487 <https://bit.ly/3wy8KDG>

- Indeed Editorial Team. (2021). *Why Is Leadership Training Important?* Indeed Career Guide. Retrieved March 27, 2022, from <https://www.indeed.com/career-advice/career-development/why-is-leadership-training-important>
- Ivy. (2009). How do you describe a responsible person? Retrieved July 24, 2019 from <https://bit.ly/2GppMJW>
- Learning To GIVE. (n. d.). Steps to responsibility. Retrieved August 24, 2020, from <https://bit.ly/2ExV1V3>
- León-del-Barco, B., Mendo-Lázaro, S., Felipe-Castaño, E., Fajardo-Bullón, F. & Iglesias-Gallego, D. (2018) . Measuring Responsibility and Cooperation in Learning Teams in the University Setting: Validation of a Questionnaire. Published online 2018 Mar 13. doi: 10.3389/fpsyg.2018.00326
- Li, W.,Wright, P. M.,Rukavina, P. B.,& Pickering, M. (2008). Measuring Students' Perceptions of Personal and Social Responsibility and the Relationship to Intrinsic Motivation in Urban Physical Education. *Journal of Teaching in Physical Education* 27(2):167-178 • April 2008. DOI: 10.1123/jtpe.27.2.167
- Lifhack (n. d.). Five tips on how to be a more responsible person. Retrieved August 24, 2020, from <https://bit.ly/2YrdJFi>
- Los Banos Junior High School (2020). Seven steps of highly responsible students. Retrieved August 24, 2020, from <https://bit.ly/32qyJA>
- Lunenburg, Fred C. and Omstein, Allan C. (2000). *Educational Administration: Concepts and Practices*. 3rd ed. New York: Maple-VailBook.
- MBA Research. (n.d.). What is responsible behavior? Retrieved July 24, 2019 from <https://bit.ly/30RGSRQ>
- McTaggart, R. (2010). *Participatory action research or change and development*. Townsville, Australia: James Cook University.
- Mergler, Amanda, G., Spencer, Fiona, H., Patton & Wendy A. (2007). Development of a Measure of Personal Responsibility for Adolescents. Retrieved July 8, 2020 from <https://bit.ly/2D94l0V>
- Mills, G. E. (2007). *Action research: A guide for the teacher researcher*. 3rd ed. New Jersey: Merrill Prentice Hall.
- Okumus, E. (2010). *Toplum ve ahlak egitimi* [Community and moral education]. *Journal of View of Education/Egitime Bakis Dergisi*, 6(18): 28-32.
- Polit, D. F. & Beck, C. T. (2012). *Nursing research: Generating and assessing evidence for nursing practice*. Philadelphia, PA: Wolters Kluwer Health / Lippincott Williams& Wilkins.
- Popstoolkit (n.d.). Developing a responsibility assignment matrix. Retrieved August 24, 2020, from <https://bit.ly/31q3BhY>
- Reference Website. (2019). What are examples of responsibility? Retrieved July 24, 2019 from <https://bit.ly/32PW1vp>
- Rohilla, K. (2018). Why is responsibility important? Retrieved July 16, 2019 from <https://bit.ly/2LmQuan>
- Rovinelli, R.J., & Hambleton, R.K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Dutch Journal of Educational Research*, 2, 49-60.
- Sorgius. K. (2020). Five easy steps for teaching responsibility to your kids. Retrieved August 24, 2020, from <https://bit.ly/31pctU>
- Turner, R. & Carlson, L.A. (2003). Indexes of item-objective congruence for multidimensional items. *International Journal of Testing* 3(2):163-171. DOI:10.1207/S15327574IJT0302_5

The Guidelines to Develop Life and Career Skills for Students under the Secondary Educational Service Area Office Samut Prakan

Bunchakkrawan Rotbamroe ^{1*}

¹ Graduate School, Rajapark Institute

* Corresponding author. E-mail: bunrotbamroe@hotmail.com

ABSTRACT

The objectives of this study were to examine the present state, desirable state, needs, and guidelines for life and career skills development of students under the Secondary Educational Service Area Office Samut Prakan. This research was mixed method research, including quantitative and qualitative research. The research instruments were questionnaires to collect data from 381 samples and in-depth interviews to collect data from 5 samples. Statistics used in the study were frequency, percentage, mean, standard deviation, and $PNI_{modified}$. The findings showed that the overall present state was at a moderate level. The overall desirable state was at a high level. The priority needs in life and career skills development of students under the Secondary Educational Service Area Office Samut Prakan were good relationships with others, followed by information technology, awareness and appreciation of oneself and others, analytical thinking, decision-making, and creative problem-solving, and emotional management and stress, respectively. The guidelines for students' life and career skills development under the Secondary Educational Service Area Office Samut Prakan were integrating life and career skills into learning activity plans.

Keywords: Guidelines for development, Life and Career Skills, Student

แนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาสมุทรปราการ

บุญจักรวาล รอดบำเรอ^{1*}

¹ บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันรัชต์ภาคย์

* Corresponding author. E-mail: bunrotbamroe@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของทักษะชีวิตและอาชีพ ความคาดหวังของนักเรียนที่มีต่อทักษะชีวิตและอาชีพ ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ จำนวน 381 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพ และผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ จำนวน 5 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนี PNI_{modified} ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบัน ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่คาดหวังในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ พบว่า ด้านการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนามากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น ด้านการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียด ตามลำดับ และแนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ คือ การบูรณาการทักษะชีวิตและอาชีพในแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา, ทักษะชีวิตและอาชีพ, นักเรียน

© 2024 JAE: Learning Encouragement Journal

บทนำ

สภาพสังคมในศตวรรษที่ 21 หรือสังคมปัจจุบัน มีความเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้านอย่างรวดเร็ว การรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงและความสามารถต่อการแก้ไขปัญหาของทุกคนในสังคม รวมถึงความสามารถที่จะดูแลตัวเองได้ ไม่เป็นภาระต่อสังคมและประเทศชาติ อีกทั้งยังสมัครสมานสามัคคี ช่วยดูแลสังคม ทำให้สังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นสุข เป็นความปรารถนาอย่างยิ่งของทุกประเทศ และประเทศไทยก็เช่นกันไม่อาจจะหลีกเลี่ยงความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ จึงให้ความสำคัญต่อคุณภาพของผู้คนทุกคนในประเทศหรือพลเมืองไทยทุกคนให้มีทักษะชีวิตและอาชีพ เพราะเป็นเรื่องของความสามารถของบุคคลที่จะจัดการกับปัญหาต่าง ๆ รอบตัวในสภาพสังคมปัจจุบัน และเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวและประกอบอาชีพในอนาคต แต่เด็กในปัจจุบันสามารถเผชิญกับความท้าทายในอนาคตได้ หากพวกเขาฝึกกิจกรรมการเรียนรู้และการเรียนรู้ที่เตรียมความพร้อมสำหรับบทบาทผู้ใหญ่ที่บรรลุศักยภาพสูงสุด เช่น พลเมือง พนักงาน ผู้จัดการ ผู้ปกครอง อาสาสมัคร และผู้ประกอบการ ซึ่งเยาวชนต้องพัฒนาช่วงของทักษะและความรู้ที่อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้และการประยุกต์ใช้ของโรงเรียน ในขณะเดียวกันการจัดการศึกษาในปัจจุบันก็มีแนวโน้มในการส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนพัฒนาทักษะต่าง ๆ เช่น การแก้ปัญหา (Problem Solving) การคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) การสื่อสาร (Communication) การทำงาน

ร่วมกัน (Collaboration) และการจัดการตนเอง (Self-Management) หรือที่เรียกกันว่า “ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21” (National Research Council, 2012)

การเปลี่ยนแปลงทางด้านสื่อและเทคโนโลยีในปัจจุบันส่งผลต่อการจ้างงานของสถานประกอบการต่าง ๆ มากมาย ซึ่งจะเห็นได้ว่าสถานประกอบการในปัจจุบันต้องการจ้างแรงงานรุ่นใหม่ที่มีทักษะการจ้างงานที่เหมาะสมหรือ "Soft Skills" ซึ่งสถานประกอบการหรือนายจ้างส่วนใหญ่เต็มใจที่จะฝึกฝน (Train Up) ให้กับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 กรอบการจ้างงานระบุทักษะที่สำคัญ ได้แก่ (1) ความรับผิดชอบส่วนบุคคล Personal Responsibility (2) จรรยาบรรณในการทำงาน Work Ethic (3) พฤติกรรมทำงานเป็นทีมและการช่วยเหลือ Teamwork and Helping Behaviors (4) ความเป็นผู้นำและการจัดการความขัดแย้ง Leadership and Conflict Management และ (5) ทักษะทางสังคม social ทักษะดังกล่าวมักถ่ายทอดภายในครอบครัวและสถานศึกษา จึงเป็นกุญแจสำคัญที่ต้องทำความเข้าใจวิธีการเรียนรู้ทักษะเหล่านี้ในการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อเตรียมความพร้อมกลุ่มเยาวชนที่จะเข้าสู่การทำงาน (Tyson, 2020) สอดคล้องกับ Nagy (2019) ที่ให้แนวคิดว่า ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความเป็นมืออาชีพ และการสื่อสารช่วยให้เราปรับปรุงหรือพัฒนาวิชาชีพได้เป็นอย่างดี เช่น การทำงานเป็นทีม (Teamwork) จรรยาบรรณในการทำงาน (Work Ethic) ความเป็นผู้นำหรือภาวะผู้นำ (Leadership) การเป็นพี่เลี้ยง (Mentorship) การแก้ปัญหา (Problem Solving) การบริหารเวลา (Time Management) และความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) เป็นต้น

จะเห็นได้จากการระบุการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564 ได้กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการพัฒนาในช่วงแผนฯ 12 ไว้ 7 ข้อ โดยมีเนื้อหาสำคัญเกี่ยวกับการวางรากฐานให้คนไทยเป็นคนที่สมบูรณ์ มีคุณธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย มีค่านิยมที่ดี มีจิตสาธารณะ และมีความสุขโดยมีสุขภาพและสุขภาพที่ดี ครอบครัวอบอุ่น ตลอดจนเป็นคนเก่งที่มีทักษะความรู้ ความสามารถ และพัฒนาตนเองได้ต่อเนื่องตลอดชีวิต เน้นความมั่นคงและเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคม ไปพร้อมกับการรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อม ให้การบริหารราชการแผ่นดินมีประสิทธิภาพ โปร่งใส ทันสมัยและมีการทำงานเชิงบูรณาการของภาคีการพัฒนาเพื่อให้มีการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค โดยการพัฒนาภาคและเมืองเพื่อรองรับการพัฒนายกระดับฐานการผลิตและบริการเดิม และขยายฐานการผลิตและบริการใหม่ เพื่อผลักดันให้ประเทศไทยมีความเชื่อมโยง (Connectivity) กับประเทศต่าง ๆ ทั้งในระดับ อนุภูมิภาค ภูมิภาคและนานาชาติได้อย่างสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ รวมทั้งให้ประเทศไทยมีบทบาทนำและสร้างสรรค์ในด้านการค้า การบริการ และการลงทุนภายใต้กรอบความร่วมมือต่าง ๆ ทั้งในระดับอนุภูมิภาค ภูมิภาค และโลก (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2564) ได้จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ฉบับนี้ เพื่อให้หน่วยงานในสังกัดทุกระดับ นำไปใช้เป็นกรอบและแนวทางในการดำเนินงาน เพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 - 2580 แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580) แผนการปฏิรูปประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 นโยบายของรัฐบาล นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 และนโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 - 2565 ไปสู่การปฏิบัติจริงอย่างมีพลวัตในพื้นที่ในการดำเนินงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดนโยบายด้านคุณภาพ คือ ส่งเสริมการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะการเรียนรู้และทักษะที่จำเป็น ของโลกในศตวรรษที่ 21 อย่างครบถ้วน เป็นคนดี มีวินัย มีความรักในสถาบันหลักของชาติ ยึดมั่นการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง โดยกำหนดค่าเป้าหมายไว้ที่ร้อยละ 80 ของผู้เรียนได้รับการพัฒนาให้มีความรู้สมรรถนะหรือทักษะอาชีพในด้านต่าง ๆ เพื่อการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสอดคล้องตามสภาพความต้องการ และบริบทของแต่ละพื้นที่ตลอดจนความท้าทายที่เป็นพลวัตของโลกในศตวรรษที่ 21

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ (2564) ก็ได้มีนโยบายการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ โดยกำหนดเป้าหมายไว้สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ ผู้เรียนเป็นบุคคล

แห่งการเรียนรู้คิดริเริ่มและสร้างสรรค์นวัตกรรมมีความรู้มีทักษะมีสมรรถนะ ตามหลักสูตรและคุณลักษณะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ทักษะชีวิตและอาชีพ มีสุขภาวะที่เหมาะสมตามวัยมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการเป็นพลเมืองพลโลกที่ดี (Global Citizen) พร้อมก้าวสู่สากลนำไปสู่การสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จไว้คือ ร้อยละ 80 ของผู้เรียนได้รับการพัฒนาให้มีรู้สมรรถนะหรือทักษะอาชีพในด้าน ต่างๆเพื่อการประกอบอาชีพการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสอดคล้อง ตามสภาพความต้องการและบริบทของแต่ละพื้นที่ตลอดจนความท้าทาย ที่เป็นพลวัตรของโลกในศตวรรษที่ 21

จากแนวคิดดังกล่าวจะเห็นว่าทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษามีความสำคัญและจำเป็นในปัจจุบันที่จะต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม จากการดำเนินงานที่ผ่านมาสถานศึกษาได้เน้นให้มีการดำเนินการตามแนวนโยบายดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง แต่ยังไม่ได้มีการศึกษาหรือประเมินความต้องการจำเป็นอย่างเป็นระบบเพื่อนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวทางในการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและบริบทของสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ ดังนั้น การศึกษาสภาพปัจจุบันของทักษะชีวิตและอาชีพ ความคาดหวังของนักเรียนที่มีต่อทักษะชีวิตและอาชีพ และแนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพของ นักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการจะเป็นสารสนเทศสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

คำถามการวิจัย

1. สภาพปัจจุบัน ความคาดหวัง และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนอยู่ในระดับใด
2. แนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ ที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของนักเรียนเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ความคาดหวัง และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) แบบเชิงอธิบายเป็นลำดับ 2 ระยะ (Explanatory Sequential Design - Two-Phase Design) (Creswell, 2015 อ้างถึงใน สัมฤทธิ์ กางเพ็ง และสรายุทธ กันหลง, 2560) ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 ในสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ ปีการศึกษา 2565 จำนวน 25 โรงเรียน รวมนักเรียนทั้งสิ้น 50,993 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2565) และระยะที่ 2 ผู้บริหารสถานศึกษา 96 คน และศึกษานิเทศก์ 8 คน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ รวมทั้งสิ้น 104 คน
2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ สำหรับการตอบแบบสอบถาม คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 ในสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ ปีการศึกษา 2565 จำนวน 25 โรงเรียน จำนวน 381 คน กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970) โดยกำหนดตามสัดส่วนจากจำนวนนักเรียนทุกโรงเรียนโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) และระยะที่ 2 การ

วิจัยเชิงคุณภาพ สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 คน เลือกแบบเจาะจง โดยกำหนดคุณสมบัติ คือ 1) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษาหรือเกี่ยวข้อง 2) ดำรงตำแหน่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษา วิทยฐานะเชี่ยวชาญขึ้นไปไม่น้อยกว่า 5 ปี และ/หรือ 3) ดำรงตำแหน่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษาหรือวิทยากรผู้เชี่ยวชาญด้านทักษะชีวิตและอาชีพ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Google form) แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ ได้แก่ เพศ อายุ และระดับชั้น ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังของทักษะชีวิตและอาชีพ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น ด้านการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียด ด้านการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น และด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert, 1961) ที่มีค่าค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.60-1.00 มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับของแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่หวังเท่ากับ 0.932 และ 0.959 ตามลำดับ

และแบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วย ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง (PNI_{modified}) โดยนำค่าดัชนีที่มีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนตั้งแต่ .30 ขึ้นไป ให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาว่าเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วย พร้อมทั้งเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องเป็นไปตามเกณฑ์ทุกข้อ คือ ระหว่าง 0.60-1.00

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณโดยประสานงานกับผู้อำนวยการโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างพร้อมรายชื่อตัวอย่างที่สุ่มได้โดยประสานงานผ่านสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และได้รับข้อมูลกลับคืนมาจำนวน 381 คน คิดเป็นร้อยละ 100 และนำข้อมูลไปวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย และเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน ด้วยตนเองเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ

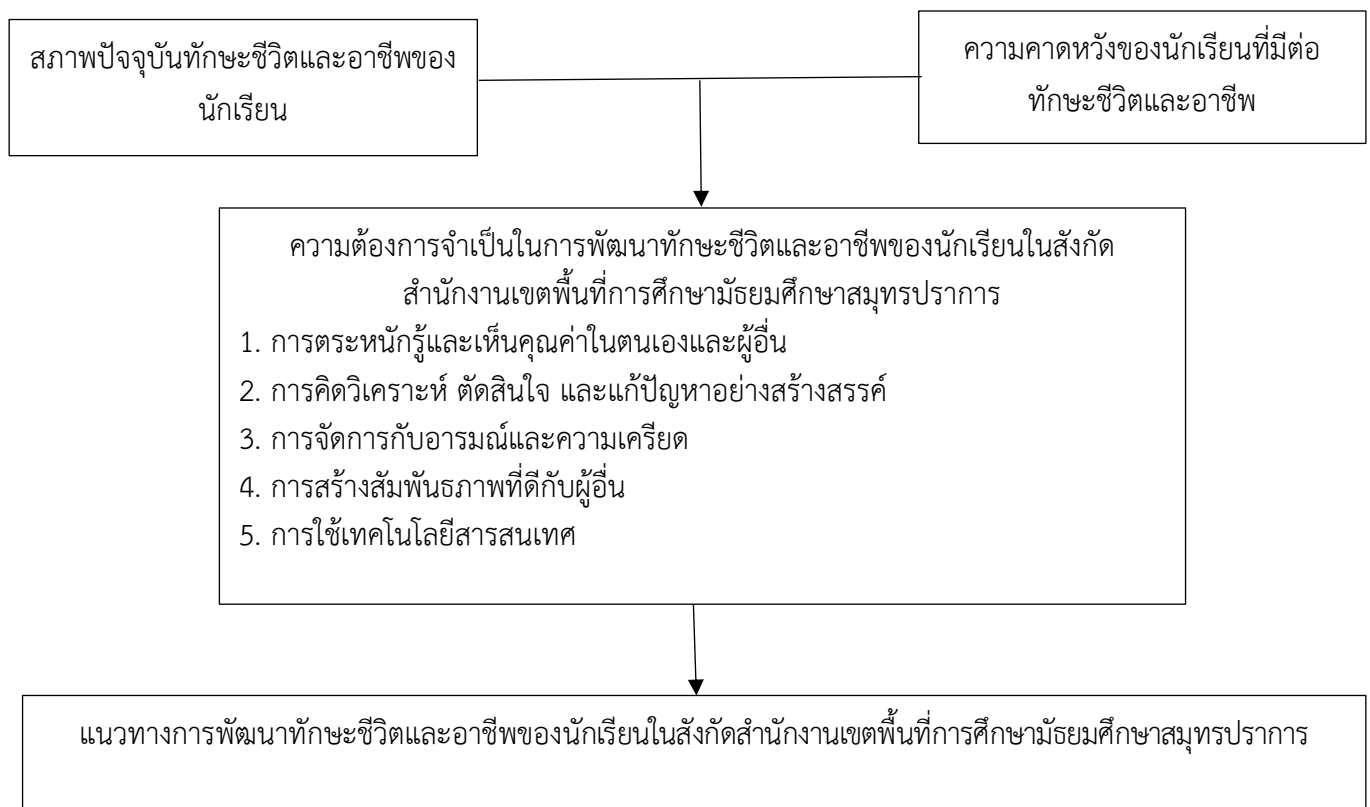
การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และหาค่าดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง (PNI_{modified}) และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการอุปนัย (Inductive Analysis) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับทักษะชีวิตและอาชีพจะเห็นว่ามีหลากหลาย แต่มีความสอดคล้องกันในประเด็นขององค์ประกอบของทักษะชีวิตและอาชีพของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551) ที่กำหนดกรอบพฤติกรรมชีวิตไว้ 4 องค์ประกอบเป็นหลักทั้งนี้ เนื่องจากโรงเรียนต้องดำเนินการตามกรอบที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ ในขณะเดียวกันในปัจจุบันเป็นยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงของข้อมูลและเทคโนโลยี ซึ่งการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศจึงมีความสำคัญและเป็นทักษะในการประกอบอาชีพในอนาคต จึงกำหนดขอบข่ายการเสริมสร้างทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น เป็นความสามารถในการรู้ตนเอง รักและเห็นคุณค่าตนเอง ยอมรับความแตกต่างมองเองในแง่บวก เคารพสิทธิ ภูมิใจ เชื้อมั่นในตนเอง และผู้อื่น สามารถการกำหนดเป้าหมายและทิศทางสู่ความสำเร็จ 2) การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ เป็นความสามารถในการรู้รู้ข่าวสารอย่างไตร่ตรอง ตัดสินใจเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล แก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ มองโลกในแง่ดี มี

จินตนาการและสร้างสรรค์ สามารถแสวงหาข้อมูลและใช้ข้อมูลให้เป็นประโยชน์ ประเมินและสร้างข้อสรุปบทเรียนชีวิตของตนเอง 3) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด เป็นความสามารถในการประเมินและรู้เท่าทันสภาวะอารมณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง จัดการความขัดแย้งต่าง ๆ ได้ด้วยวิธีที่เหมาะสม คลายเครียดด้วยวิธีการที่สร้างสรรค์ และรู้จักสร้างความสุขให้กับตนเองและผู้อื่น 4) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น เป็นความสามารถในการปฏิเสธเพื่อนในสถานการณ์เสี่ยง ตักเตือนเพื่อนให้หลีกเลี่ยงความเสี่ยง กล้าแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ มีจิตอาสาช่วยเหลือ และทำงานร่วมกับผู้อื่นตามวิถีประชาธิปไตย เคารพกฎกติกาของสังคม สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น และให้คำปรึกษาแก่ผู้อื่นได้ และ 5) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นความสามารถในการเลือกและใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาตนเองและสังคมในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงานหรือกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม ดังแสดงในภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน ความคาดหวัง และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ โดยใช้ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง ($PNI_{modified}$) ดังนี้

ตารางที่ 1.1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน โดยรวมและรายด้าน

ทักษะชีวิตและอาชีพ		สภาพปัจจุบัน			สภาพที่คาดหวัง			PNI	ลำดับที่
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ		
1	การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น	3.27	0.41	ปานกลาง	4.39	0.33	มาก	0.35	3
2	การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์	3.25	0.42	ปานกลาง	4.32	0.36	มาก	0.33	4
3	การจัดการกับอารมณ์และความเครียด	3.13	0.60	ปานกลาง	4.06	0.44	มาก	0.30	5
4	การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น	2.96	0.49	ปานกลาง	4.28	0.36	มาก	0.45	1
5	การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ	3.16	0.49	ปานกลาง	4.32	0.36	มาก	0.37	2
โดยรวม		3.15	0.39	ปานกลาง	4.27	0.30	มาก	0.36	-

จากตารางที่ 1.1 พบว่า สภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.15), ระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.28) ตามลำดับ และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ โดยรวมมีความต้องการจำเป็นเร่งด่วน ($PNI_{modified}$ = 0.36) เรียงลำดับจากความต้องการจำเป็นมากไปน้อย ดังนี้ การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ($PNI_{modified}$ = 0.45) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ($PNI_{modified}$ = 0.37) การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น ($PNI_{modified}$ = 0.35) การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ($PNI_{modified}$ = 0.33) และการจัดการกับอารมณ์และความเครียด ($PNI_{modified}$ = 0.30) ตามลำดับ

2. แนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ ประกอบด้วย

2.1 ด้านการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ได้แก่ การสื่อสารทางบวก (positive communication) การใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ (Creatively Use Digital Technologies) การสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม (Collective Consciousness)

2.2 ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ การแก้ปัญหาด้วยเครื่องมือดิจิทัล (Problem Solving with Digital Tools) การจัดหลักสูตรการเข้าใจดิจิทัล (Digital Literacy) และสิ่งแวดล้อมดิจิทัล (Digital Environment) หรือไซเบอร์สเปซ (Cyberspace)

2.3 ด้านการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น ได้แก่ การสร้างทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัล (Digital Citizenship) พัฒนาทักษะด้านการทำงานร่วมกัน (Collaboration Skills) และกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ (Group Dynamics Activities)

2.4 ด้านการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ได้แก่ วิเคราะห์ปัญหาหรือข้อมูลที่ต้องการให้ชัดเจน (Analytical the Problem or Data) คิดหาคำตอบให้ได้ปริมาณมาก (Fluent Thinking-Producing Many Options) และประเมินตนเองอยู่เสมอ (Self-Assessment)

2.5 ด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียด ได้แก่ การตระหนักรู้เท่าทันอารมณ์ (Emotional Awareness) และการบริหารความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ (Creativity on Conflict Management)

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยดังกล่าวข้างต้น มีประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. จากผลการวิจัย พบว่า สภาพปัจจุบัน และความคาดหวังที่มีต่อทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และระดับมาก ตามลำดับ สภาพปัจจุบันนักเรียนมีทักษะชีวิตและอาชีพอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาใช้องค์ประกอบการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพ 4 ด้าน ซึ่งไม่ครอบคลุมองค์ประกอบที่ใช้ในการวิจัยซึ่งมี 5 ด้าน ดังนั้น การบูรณาการกิจกรรมในกิจกรรมการเรียนการสอนจึงยังไม่ครอบคลุม โดยเฉพาะในด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งในปัจจุบันเข้ามามีบทบาทในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นอย่างมากโดยมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ออนไลน์กันมากขึ้นในช่วงสถานการณ์ที่มีการระบาดของโรคติดเชื้อ COVID-19 จึงทำให้นักเรียนมีความคาดหวังในการพัฒนาอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชยางกูร ข้อยุ่น และอัฐพล อินตะเสน (2564) ศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโดยใช้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโดยใช้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ กนกดาว เดชก้อง และอนุชา กอนพ่วง (2563) ได้วิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นของทักษะชีวิตนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่าทักษะความสามารถในการคิด การตัดสินใจ และแก้ปัญหา มีค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นสูงที่สุด 2) ผลการสร้างรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา ประกอบด้วย (1) หลักการส่งเสริมทักษะชีวิต (2) ปัจจัยการบริหารเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิต (3) กระบวนการบริหารเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา และ (4) ทักษะชีวิตของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา 3) ผลการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหารเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า รูปแบบการบริหารมีความเป็นไปได้หากมีการนำไปใช้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และมีความเป็นประโยชน์หากมีการนำไปใช้อยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับ Wang (2008) ศึกษาเกี่ยวกับทักษะชีวิต พบว่า ในบทความได้กล่าวถึงการพัฒนาองค์ประกอบการทำงานและการประกอบอาชีพ คือ การจัดการและควบคุมอารมณ์ ความคิดริเริ่มในงาน ความเป็นผู้นำในการทำงาน ความสามารถทางสังคม การจัดการเวลาเพื่อความสำเร็จตามเป้าหมาย และความมั่นใจในตนเอง ซึ่งมีคุณสมบัติทางจิตวิทยาโดยใช้ แบบสอบถาม LEQ-H เพื่อวัดโครงการการทำงานกับนักเรียนในประเทศสิงคโปร์ เพื่อตรวจสอบคุณสมบัติทางจิตวิทยาของชีวิต ตรวจสอบความสอดคล้องภายใน เช่น การจำแนกและความถูกต้องขององค์ประกอบ พบว่า มีองค์ประกอบของทักษะชีวิตและอาชีพในงานวิจัยนี้มีความสอดคล้องระดับปานกลาง เมื่อตรวจสอบความไม่แปรเปลี่ยนจำแนกตามเพศ พบว่า เพศต่างกันทักษะชีวิตและอาชีพไม่มีความแตกต่างกัน ซึ่งงานวิจัยนี้สรุปได้ว่าแบบสอบถาม LEQ-H สามารถวัดโครงการการทำงานของนักเรียนด้วยทักษะชีวิตที่มีองค์ประกอบ คือ การจัดการและควบคุมอารมณ์ ความคิดริเริ่มในงาน ความเป็นผู้นำในการทำงาน ความสามารถทางสังคม การจัดการเวลาเพื่อความสำเร็จตามเป้าหมาย และความมั่นใจในตนเอง

2. แนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ ประกอบด้วย

2.1 ด้านการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ได้แก่ การสื่อสารทางบวก (positive communication) การใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ (Creatively Use Digital Technologies) การสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม (Collective Consciousness) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากหัวใจสำคัญของการสื่อสารที่ดีนั้นผู้สื่อสารจะต้องเริ่มต้นด้วยการใช้ภาษาในการสื่อสารเชิงบวกให้ผู้รับสารเกิดความพึงพอใจและจะนำไปสู่ประสิทธิภาพของการสื่อสารและนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของการสื่อสารได้อย่างดี สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชยางกูร ข้อยุ่น และอัฐพล อินตะเสน (2564) ศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโดยใช้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ผลการวิจัยพบว่า แนวทางพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะการสื่อสารและการมี

ปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ผู้บริหาร ครู มีการวางแผน วิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายร่วมกัน มีภาวะผู้นำร่วมกัน สนับสนุนการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน ในกระบวนการดำเนินงานมีระบบที่ร่วมมือร่วมใจอย่างเป็นกัลยาณมิตร และมีการประเมินผลและปรับปรุง ทบทวนการเรียนรู้ และพัฒนาวิชาชีพ

2.2 ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ การแก้ปัญหาด้วยเครื่องมือดิจิทัล (Problem Solving with Digital Tools) การจัดหลักสูตรการเข้าใจดิจิทัล (Digital Literacy) และสิ่งแวดล้อมดิจิทัล (Digital Environment) หรือไซเบอร์สเปซ (Cyberspace) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากในปัจจุบันเป็นโลกของการพัฒนาเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วทำให้การเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว ในขณะเดียวกันข้อมูลหรือสารสนเทศต่าง ๆ ก็มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจำเป็นต้องมีนักเรียนจะต้องรู้และเข้าใจเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบันได้อย่างมีความสุขและมีคุณภาพ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อรุณรุ่ง ปภาพสิขฐ (2562) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตด้านการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ให้กับเด็กและเยาวชน มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้านการรู้เท่าทันสื่อให้กับเด็กและเยาวชนริมคลองลาดพร้าวและเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ ผลการวิจัย พบว่า 1) กิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้านการรู้เท่าทันสื่อให้กับเด็กและเยาวชนริมคลองลาดพร้าว ประกอบด้วย 4 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมสื่อสารสร้างสรรค์ 2) กิจกรรมปั่นสามัคคี 3) กิจกรรมเล่นสื่ออย่างมีสติ และ 4) กิจกรรมศิลปินนักกีฬา ประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้านการรู้เท่าทันสื่อ มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน คือ 90.67/92.33 2. ทักษะชีวิตด้านการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ให้กับเด็กและเยาวชนริมคลองลาดพร้าว ผลการทดสอบทักษะชีวิตด้านการรู้เท่าทันสื่อของเด็กและเยาวชนชุมชนริมคลองลาดพร้าวสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 ด้านการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น ได้แก่ การสร้างทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัล (Digital Citizenship) พัฒนาทักษะด้านการทำงานร่วมกัน (Collaboration Skills) และกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ (Group Dynamics Activities) ทั้งนี้อาจมีผลมาจากการเริ่มต้นจะพัฒนาใด ๆ ก็ตามจะต้องเริ่มต้นที่ตัวเราก่อน ดังนั้น จำเป็นต้องตระหนักรู้และเห็นคุณค่าของตนเองจะนำไปสู่การรู้และเข้าใจคนอื่นด้วยทำให้เราเกิดกระบวนการคิดและมองสังคมรอบด้านในทางบวก การร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ และการส่งเสริมสนับสนุนจากครูและครอบครัวจึงเป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้มีการพัฒนาการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชยางกูร ช้อยุ่น และอัฐพล อินตะเสน (2564) ศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโดยใช้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ผลการวิจัยพบว่า มีแนวทางส่งเสริมพัฒนาทักษะการเข้าใจตนเองและผู้อื่นและความรับผิดชอบต่อสังคมโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยผู้บริหาร ครู มีการวางแผน วิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายร่วมกัน มีภาวะผู้นำร่วมกัน สนับสนุนการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน ในกระบวนการดำเนินงานมีระบบที่ร่วมมือร่วมใจอย่างเป็นกัลยาณมิตร และมีการประเมินผลและปรับปรุง ทบทวนการเรียนรู้ และพัฒนาวิชาชีพ และสอดคล้องกับ Shea (2011) งานวิจัยนี้เป็นการสำรวจระดับของทักษะชีวิตตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ ของนักเรียนด้านการอ่านและการเขียนในฮ่องกง และตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ ความสามารถตนเอง พบว่า การสนับสนุนพ่อแม่หรือผู้ปกครองมีผลต่อความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพของตนเองในทุกด้าน โดยมีครูและเพื่อนที่มีผลต่อความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพของตนเองเช่นกัน

2.4 ด้านการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ได้แก่ วิเคราะห์ปัญหาหรือข้อมูลที่ต้องการให้ชัดเจน (Analytical the Problem or Data) คิดหาคำตอบให้ได้ปริมาณมาก (Fluent Thinking-Producing Many Options) และประเมินตนเองอยู่เสมอ (Self-Assessment) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก กระบวนการคิดเป็นกระบวนการสำคัญที่จะนำไปสู่การตัดสินใจอย่างสร้างสรรค์ หากเราได้ประเมินตนเอง วิเคราะห์สาเหตุ และทางเลือกไว้อย่างหลากหลายย่อมนำไปสู่การตัดสินใจได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชยางกูร ช้อยุ่น และอัฐพล อินตะเสน (2564) ศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโดยใช้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนา คือ การพัฒนาทักษะการคิดและการตัดสินใจโดยใช้ชุมชนแห่งการ

เรียนรู้ทางวิชาชีพ และผลการวิจัยของ สอดคล้องกับกนกดาว เดชก้อง และอนุชา กอนพ่วง (2563) ได้วิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ทักษะความสามารถในการคิด การตัดสินใจ และแก้ปัญหา มีค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นสูงสุด

2.5 ด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียด ได้แก่ การตระหนักรู้เท่าทันอารมณ์ (Emotional Awareness) และการบริหารความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ (Creativity on Conflict Management) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การพัฒนาทักษะการจัดการกับอารมณ์จะช่วยให้เกิดสมาธิในการจัดการเรื่องต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการจัดการความขัดแย้ง ที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตประจำวันของนักเรียนทุกคนจึงจำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องทั้งในวิถีการเรียนรู้ และการใช้ชีวิตประจำวันของนักเรียน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชยางกูร ช้อยุ่น และอัฐพล อินตะเสนา (2564) ศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโดยใช้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนา คือ การพัฒนาทักษะการจัดการอารมณ์และความเครียด โดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Jansen (2013) ศึกษาทักษะชีวิตและอาชีพ โดยให้ความสำคัญกับความยืดหยุ่นในการ ทำงานของช่วงวัยรุ่นเกี่ยวกับการปรับตัวเพื่อการเปลี่ยนแปลงและการดำเนินชีวิตที่ได้กำหนดไว้ พบว่า ผู้เรียนมีความรู้และการใช้ทักษะชีวิตและอาชีพที่แตกต่างกัน นักวิจัยตั้งข้อสังเกตว่าการประยุกต์ใช้ทักษะการสื่อสารและการบริหารเวลาเกี่ยวข้องโดยตรงกับความยืดหยุ่น และนำผลการวิจัยใช้ในการพัฒนาชุมชนและดำเนินการความช่วยเหลือกลุ่มวัยรุ่นให้สามารถประกอบอาชีพเพื่อพัฒนาเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Weiss and others (2014) ศึกษาการพัฒนาในกลุ่มวัยรุ่น (16 – 18 ปี) ผ่านโปรแกรมพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพ ได้แก่ 1) ความสามารถในการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเหมาะสม เช่น การมีปฏิสัมพันธ์และการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพการพบปะสังสรรค์ 2) การรู้จักปรับตัว เช่น การจัดการและการควบคุมอารมณ์ การแสดงความคิดเห็นของตนเองและผู้อื่น 3) การเป็นผู้มีความคิด และท้าทายกับสิ่งใหม่ๆ รู้จักวางแผนสำหรับอนาคต โดยกำหนดเป้าหมายไว้ล่วงหน้าและ 4) เมื่อเกิดสถานการณ์คับขันสามารถแก้ปัญหาหรือแก้ไขความขัดแย้ง งานวิจัยนี้ใช้แบบสอบถามเพื่อประเมินผลของโปรแกรมการพัฒนาเยาวชนกับการประสบความสำเร็จในการเรียนและการทำงาน และตรวจสอบ ความรู้ของทักษะชีวิตที่พัฒนาจากโปรแกรม เมื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่า โครงสร้าง ของทักษะชีวิตสามารถวัดได้จากองค์ประกอบที่ได้ศึกษาเอกสารจริง และเมื่อศึกษากับกลุ่มวัยรุ่น (16 – 18 ปี) ในปีต่อมาพบว่า คะแนนระหว่างสองช่วงเวลามีค่าคงที่ขององค์ประกอบทักษะชีวิตและอาชีพ ทำให้ทราบว่าเนื้อหาและความตรงเชิงโครงสร้างสามารถใช้ในการวิจัยการประเมินผลกับโปรแกรมการพัฒนาเยาวชน

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยมีข้อค้นพบที่เป็นองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับโมเดลการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ได้แก่ การสื่อสารทางบวก (positive communication) การใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ (Creatively Use Digital Technologies) การสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม (Collective Consciousness) ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ การแก้ปัญหาด้วยเครื่องมือดิจิทัล (Problem Solving with Digital Tools) การจัดหลักสูตรการเข้าใจดิจิทัล (Digital Literacy) และสิ่งแวดล้อมดิจิทัล (Digital Environment) ด้านการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น ได้แก่ การสร้างทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัล (Digital Citizenship) พัฒนาทักษะด้านการทำงานร่วมกัน (Collaboration Skills) และกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ (Group Dynamics Activities) ด้านการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ได้แก่ วิเคราะห์ปัญหาหรือข้อมูลที่ต้องการให้ชัดเจน (Analytical the Problem or Data) คิดหาคำตอบให้ได้ปริมาณมาก (Fluent Thinking-Producing Many Options) และประเมินตนเองอยู่เสมอ (Self-Assessment) และด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียด ได้แก่ การตระหนักรู้เท่าทันอารมณ์ (Emotional Awareness) และการบริหารความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ (Creativity on Conflict Management) ดังโมเดลการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนมัธยมศึกษา ที่แสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 โมเดลการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการศึกษาสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการพบว่า องค์ประกอบทักษะชีวิตและอาชีพแต่ละข้อมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในแต่ละด้านจะต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น ได้แก่

- 1.1 ด้านการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ได้แก่ มีจิตอาสาช่วยเหลือผู้อื่น
- 1.2 ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ ใช้เทคโนโลยีในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์
- 1.3 ด้านการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น ได้แก่ รู้จักความถนัด ความสามารถ และบุคลิกภาพของตนเอง
- 1.4 ด้านการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ได้แก่ แก้ปัญหาในสถานการณ์วิกฤตได้อย่างเป็นระบบ
- 1.5 ด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียด ได้แก่ จัดการความขัดแย้งต่าง ๆ ได้ด้วยวิธีที่เหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรวิจัยและพัฒนาแบบการเสริมสร้างทักษะชีวิตและอาชีพเฉพาะด้านที่มีความต้องการจำเป็นเร่งด่วน เช่น ด้านการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือด้านการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น เป็นต้น

2.2 ควรนำแนวทางที่เป็นข้อค้นพบสำคัญในการวิจัยไปทดลองใช้ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาโดยออกแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นต้น

2.3 ควรวิจัยแบบผสมผสานวิธีโดยเน้นการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันในการวิจัยเชิงปริมาณ หรือศึกษาโมเดลสมการโครงสร้างทักษะชีวิตของนักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ หรือเขตพื้นที่อื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กนกดาว เดชก้อง และอนุชา กองพ่วง. (2563). รูปแบบการบริหารเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา. *วารสารพิกุล*, 18(1), 105-123.
- ชยางกูร ช้อยุ่น และอัฐพล อินตะเสนา. (2564). แนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโดยใช้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25. *วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 5(4), 11-19.
- สัมฤทธิ์ กางเพ็ง และสรายุทธ กันหลง. (2560). *การวิจัยแบบผสมวิธี : กระบวนทัศน์การวิจัยในศตวรรษที่ 21*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). มหาสารคาม : อภิชาติการพิมพ์.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ. (2564). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565*. สมุทรปราการ: กลุ่มนโยบายและแผน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). *แนวทางการพัฒนาทักษะชีวิต: บูรณาการการเรียนการสอน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง (พ.ศ. 2560-2564)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
<http://www.royalthaipolice.go.th/downloads/plan12.pdf>.
- อรุณรุ่ง ปภาพสิขฐ. (2562). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตด้านการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ให้กับเด็กและเยาวชน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช).
- Jansen, A.N.B. (2013). *Life Skills that Enable Resilience: A Profile of Adolescents from a Colored Community in Kimberley*. Ph.D. Thesis, University of the Free State.
- Krejcie, R.V. and Morgan, D.W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610. <https://doi.org/10.1177/001316447003000308>
- Likert, R. (1961). *New Pattern of Management*. New York: McGraw-Hill.
- Nagy, Z. (2019). *Soft Skills to Advance Your Developer Career: Actionable Steps to Help Maximize Your Potential*. Berkeley, CA: Apress.
- National Assembly. (2007). *Lao people's Democratic Republic Peace Independence Democracy Unity Prosperity*. National Assembly, No.43/NA. Vientiane: National Assembly.
- Shea. (2011). *Skill of 21st Century*. Washington: The National Academies Press.
- Tyson W. (2020). "Interpersonal skills," in *Teaching and Learning Employability Skills in Career and Technical Education*, ed. Tyson W. (Cham: Palgrave Macmillan), 109–128.
- Wang, C.L. (2008). Entrepreneurial Orientation, Learning Orientation, and Firm Performance. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 32, 635-657.
- Weiss, M.R., and others. (2014). Assessing Impact of Physical Activity-Based Youth Development Programs: Validation of the Life Skills Transfer Survey (LSTS). *Research quarterly for exercise and sport*, 85(3), 263-278.

The Development of Indicators on Learning Leadership of School Administrators under the Secondary Educational Service Area Office in the North of Thailand

Sutsawat Praphaipheth^{1*} Suphot Praphaipheth²

¹ *Independent scholar*

² *Independent scholar*

^{*} *Corresponding author. E-mail: sudprapai1@gmail.com*

ABSTRACT

This research aimed to construct and develop indicators of learning leadership characteristics for school administrators under the Secondary Educational Service Area Offices in the North of Thailand, and to test the congruence of the structural model of learning leadership characteristics with empirical data. The sample comprised 210 school administrators under the Secondary Educational Service Area Offices in the North, selected through multi-stage sampling. The research instrument was a five-point rating scale questionnaire. Data were analyzed using statistical software for descriptive statistics, confirmatory factor analysis (CFA), and second-order confirmatory factor analysis to test the congruence of the structural model with empirical data. This descriptive research employed a learning leadership characteristics questionnaire for data collection. Basic statistics and second-order confirmatory factor analysis were used for data analysis. The results revealed six components of learning leadership characteristics: 1) creative initiative, 2) self-directed learning, 3) team learning, 4) diverse integrative management, 5) creating a technology-enhanced learning environment for the digital era, and 6) appropriate change for current conditions. Team learning exhibited the highest level of learning leadership characteristics, followed by creating a technology-enhanced learning environment for the digital era, and creative initiative, respectively. The confirmatory factor analysis showed that the model was congruent with empirical data, with a Goodness of Fit Index (GFI) of 0.97 and an Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI) of 0.95. The factor loadings, ranked from highest to lowest, were team learning, creating a technology-enhanced learning environment for the digital era, and creative initiative, respectively.

Keywords: Confirmatory Factor Analysis, Indicators of Development, Learning Leadership, School Administrators

การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในเขตภาคเหนือ

สุดสวาสดี ประไพเพชร^{1*} สุพจน์ ประไพเพชร²

¹ นักวิชาการอิสระ

² นักวิชาการอิสระ

* Corresponding author. E-mail: sudprapai1@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้คุณลักษณะภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในเขตภาคเหนือ และเพื่อทดสอบความสอดคล้องของรูปแบบโครงสร้างคุณลักษณะภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในเขตภาคเหนือ กับข้อมูลเชิงประจักษ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในเขตภาคเหนือ จำนวน 210 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการหาค่าสถิติพื้นฐาน การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง เพื่อทดสอบความสอดคล้องของรูปแบบโครงสร้างองค์ประกอบของคุณลักษณะภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในเขตภาคเหนือ กับข้อมูลเชิงประจักษ์ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามคุณลักษณะภาวะผู้นำการเรียนรู้ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพื้นฐาน และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง ผลการวิจัย พบว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในเขตภาคเหนือ มีทั้งหมด 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) องค์ประกอบด้านการมีความกล้าคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 2) องค์ประกอบด้านการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง 3) องค์ประกอบด้านการเรียนรู้การทำงานเป็นทีม 4) องค์ประกอบด้านการบริหารเชิงบูรณาการที่มีความหลากหลาย 5) องค์ประกอบด้านการสร้างสภาพแวดล้อมด้วยเทคโนโลยีที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล 6) องค์ประกอบด้านการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน โดยภาวะผู้นำด้านการเรียนรู้การทำงานเป็นทีม มีระดับคุณลักษณะภาวะผู้นำการเรียนรู้สูงสุด รองลงมา คือ การสร้างสภาพแวดล้อมด้วยเทคโนโลยีที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล และการมีความกล้าคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ตามลำดับ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.97 และค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.95 โดยเรียงลำดับค่าน้ำหนักองค์ประกอบจากมากไปหาน้อย คือ องค์ประกอบด้านการเรียนรู้การทำงานเป็นทีม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด รองลงมาคือการสร้างสภาพแวดล้อมด้วยเทคโนโลยีที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล และการมีความกล้าคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ตามลำดับ

คำสำคัญ: การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน, การพัฒนาตัวบ่งชี้, ภาวะผู้นำการเรียนรู้, ผู้บริหารสถานศึกษา

© 2024 JAE: Learning Encouragement Journal

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยได้เข้าสู่ยุคการปฏิรูปการศึกษา โดยมีแนวคิดในการปฏิรูปการบริหารและการเปลี่ยนแปลง ซึ่งการปฏิรูปองค์ความรู้ในศาสตร์ต่างๆ มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์ความรู้ทางด้านเทคโนโลยี ทำให้การเรียนรู้ต้องเปลี่ยนตามไปด้วย และมีการพัฒนาสู่การเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกองค์กร การบริหารองค์กรจึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่ผู้บริหารจะต้องรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและมีภาวะผู้นำ ความสำคัญของผู้นำ และภาวะผู้นำ (Leadership) มีการศึกษาวิจัยจำนวนมากทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทยที่ยืนยันว่าผู้นำและภาวะผู้นำมีอิทธิพลต่อ

ประสิทธิภาพหรือประสิทธิผลขององค์กร ผลการปฏิบัติงานของพนักงานในองค์กร รวมถึงการพัฒนาบุคลากรในองค์กรและตัวแปรอื่นๆที่เกี่ยวข้อง (Tucker, 1990; Bass & Avolio, 1994; รัตติกรณ จงวิศาล, 2545) นอกจากนี้ในยุคปัจจุบันยังมีความเชื่อว่าบุคคลสามารถเรียนรู้การเป็นผู้นำได้และต้องมีการเรียนรู้เพื่อให้มีภาวะผู้นำสม่ำเสมอ จึงเรียกภาวะผู้นำแบบนี้ว่า Learning Leadership หรือ ภาวะผู้นำแห่งการเรียนรู้ องค์กรที่มีวัฒนธรรมของภาวะผู้นำจะเน้นให้การเรียนรู้เป็นอันดับแรกและสร้างโอกาสอย่างเป็นระบบสำหรับการเรียนรู้ ภาวะผู้นำที่ดีเป็นอุปนิสัยที่ต้องมีการเสริมสร้างทุกวันอย่างต่อเนื่อง (Kouzes and Posner, 2016) และจากแนวคิดพื้นฐานภาวะผู้นำ (leadership) เป็นกระบวนการที่ผู้บริหารจะให้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้อื่น มีจุดมุ่งหมายเพื่อการปฏิบัติงานบรรลุจุดมุ่งหมายขององค์กร (วิโรจน์ สารรัตน์, 2557) นอกจากนี้ยังมีการสรุปกระบวนการทัศน์ทฤษฎีภาวะผู้นำ (Leadership theory paradigm) เพื่ออธิบายแง่มุมของผู้นำในเชิงปฏิบัติ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีพัฒนาการมา 4 กระบวนทัศน์หลัก คือ กระบวนทัศน์ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะ (trait leadership theory paradigm) กระบวนทัศน์ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม (behavioral leadership theory paradigm) กระบวนทัศน์ทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ (contingency leadership theory paradigm) และกระบวนทัศน์ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงบูรณาการ (integrative leadership theory paradigm) (วิโรจน์ สารรัตน์, 2557) และใน Wikipedia (อ้างถึงใน วิโรจน์ สารรัตน์, 2557) กล่าวถึงภาวะผู้นำทางการศึกษา (educational leadership) ในความหมายเดียวกันกับภาวะผู้นำของสถานศึกษา (school leadership) ว่าเป็นกระบวนการเกณฑ์และชี้แนะความสามารถและพลังของครู นักเรียน และผู้ปกครองเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายทางการศึกษาร่วมกัน ดังนั้น จากความคิดเห็นและข้อสรุปที่สอดคล้องกันในเรื่องภาวะผู้นำที่สามารถพัฒนาได้จึงให้เน้นให้ความสำคัญของกระบวนการอิทธิพล ภาวะผู้นำจึงเป็นกระบวนการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือมากกว่าพยายามใช้อิทธิพลของตนหรือกลุ่มตนกระตุ้นชี้นำผลักดัน ให้บุคคลอื่น หรือกลุ่มบุคคลอื่น มีความเต็มใจ พึงพอใจ และกระตือรือร้นในการทำสิ่งต่างๆ ตามต้องการ โดยมีความสำเร็จของกลุ่มหรือองค์กรเป็นเป้าหมายร่วมกัน (สัมฤทธิ์ กางเพ็ง, 2557)

ภาวะผู้นำการเรียนรู้จึงนับว่ามีความสำคัญในยุคปัจจุบัน และจำเป็นต้องพัฒนาผู้นำให้มีภาวะผู้นำการเรียนรู้ก่อนจะไปสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Marquardt, 2000; Brown & Posner, 2001) ภาวะผู้นำการเรียนรู้จะเน้นการทำงานที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ โดยเน้นการวางแผนกลยุทธ์ การใช้ความคิดกลยุทธ์เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนในการเรียนรู้ โดยมุ่งพัฒนาโรงเรียนไปสู่โรงเรียนที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบทบาทของผู้นำจากการกำกับควบคุมประสิทธิผลของโรงเรียนสู่การให้การสนับสนุน อำนวยความสะดวก เน้นการสอนงาน และนิเทศงานแก่บุคลากร เพื่อแสวงหาความรู้ใหม่มาพัฒนางานอยู่เสมอ เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ พัฒนาศักยภาพภาวะผู้นำให้เข้มแข็ง พัฒนาการเรียนรู้อย่างมืออาชีพ ใช้ข้อมูลในการตัดสินใจและใช้ทรัพยากรอย่างสร้างสรรค์ ภาวะผู้นำการเรียนรู้ใช้การสร้างแรงบันดาลใจและจูงใจให้บุคลากรพัฒนาความรู้ ประสบการณ์และความสามารถ (Neuman & Simmons, 2000) รวมถึงการสร้างอิทธิพล ด้วยวิธีการที่แตกต่างในการจูงใจให้บุคคลหรือกลุ่มทำงานให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย ภาวะผู้นำจึงมีความสำคัญต่อตัวผู้นำ โดยที่ผู้นำใช้ภาวะผู้นำในการปฏิบัติและการอำนวยความสะดวก เพื่อให้การบริหารจัดการบรรลุเป้าหมาย โดยเฉพาะภาวะผู้นำการเรียนรู้มีอิทธิพลต่อการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยมีคุณลักษณะและพฤติกรรมที่มีองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่สำคัญ ในการสร้างภาวะผู้นำแห่งการเรียนรู้ มีวิสัยทัศน์ในการทำงาน การทำงานเป็นทีม มีภาวะผู้นำในการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ สามารถสอนงาน การมุ่งผลสัมฤทธิ์ การใช้แรงจูงใจให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการทำงาน และสามารถดึงศักยภาพของบุคลากรมาทำงานได้ตรงตามเป้าหมายเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร ส่งผลให้องค์กรมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ยั่งยืนและมั่นคง

จากบทความความเป็นมาและรายงานการวิจัยที่ผ่านมาดังกล่าวข้างต้น งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้คุณลักษณะภาวะผู้นำการเรียนรู้ เพื่อให้ได้ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเรียนรู้ที่เหมาะสมในสถานศึกษาที่จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในเขตภาคเหนือ และสามารถดำเนินการบริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อันจะนำไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้คุณลักษณะภาวะผู้นำการเรียนรู้ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาในเขตภาคเหนือ
2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้คุณลักษณะภาวะผู้นำการเรียนรู้ของ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในเขตภาคเหนือ ที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้อำนวยการสถานศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในเขตภาคเหนือ จำนวน 458 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาในเขตภาคเหนือ โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน ได้ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 210 คน จากการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง Krejcie และ Morgan (อ้างอิงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2554)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสำรวจคุณลักษณะภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียน มัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในเขตภาคเหนือ แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพ ได้แก่ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ในตำแหน่ง

ตอนที่ 2 คุณลักษณะภาวะผู้นำการเรียนรู้ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) องค์ประกอบด้านการมี ความกล้าคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 2) องค์ประกอบด้านการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง 3) องค์ประกอบด้านการเรียนรู้การทำงาน เป็นทีม 4) องค์ประกอบด้านการบริหารเชิงบูรณาการที่มีความหลากหลาย 5) องค์ประกอบด้านการสร้างสภาพแวดล้อม ด้วยเทคโนโลยีที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล 6) องค์ประกอบด้านการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน เป็น ลักษณะแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ที่มีค่าความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) อยู่ระหว่าง 0.60-1.00 และค่าความ เชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบัค (Cronbach's Alpha Coefficient) (Cronbach, 1990) มีค่าเท่ากับ 0.95

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับคุณลักษณะภาวะผู้นำการเรียนรู้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์โดยการมีหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามจาก ผู้อำนวยการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในเขตภาคเหนือ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

2) ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามทางไปรษณีย์ จำนวน 210 ฉบับ และขอความอนุเคราะห์ให้ส่งกลับภายใน 4 สัปดาห์ เมื่อผู้ตอบแบบสอบถามตอบแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว ให้ส่งแบบสอบถามกลับมายังผู้วิจัยโดยตรงตามที่อยู่ที่แจ้งไปพร้อมกับแบบสอบถาม

3) ดำเนินการติดตามแบบสอบถามคืนและนำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของ คำตอบ พบว่าแบบสอบถามใช้ได้ทั้ง 210 ฉบับ

4) นำแบบสอบถามที่ถูกต้องสมบูรณ์ไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

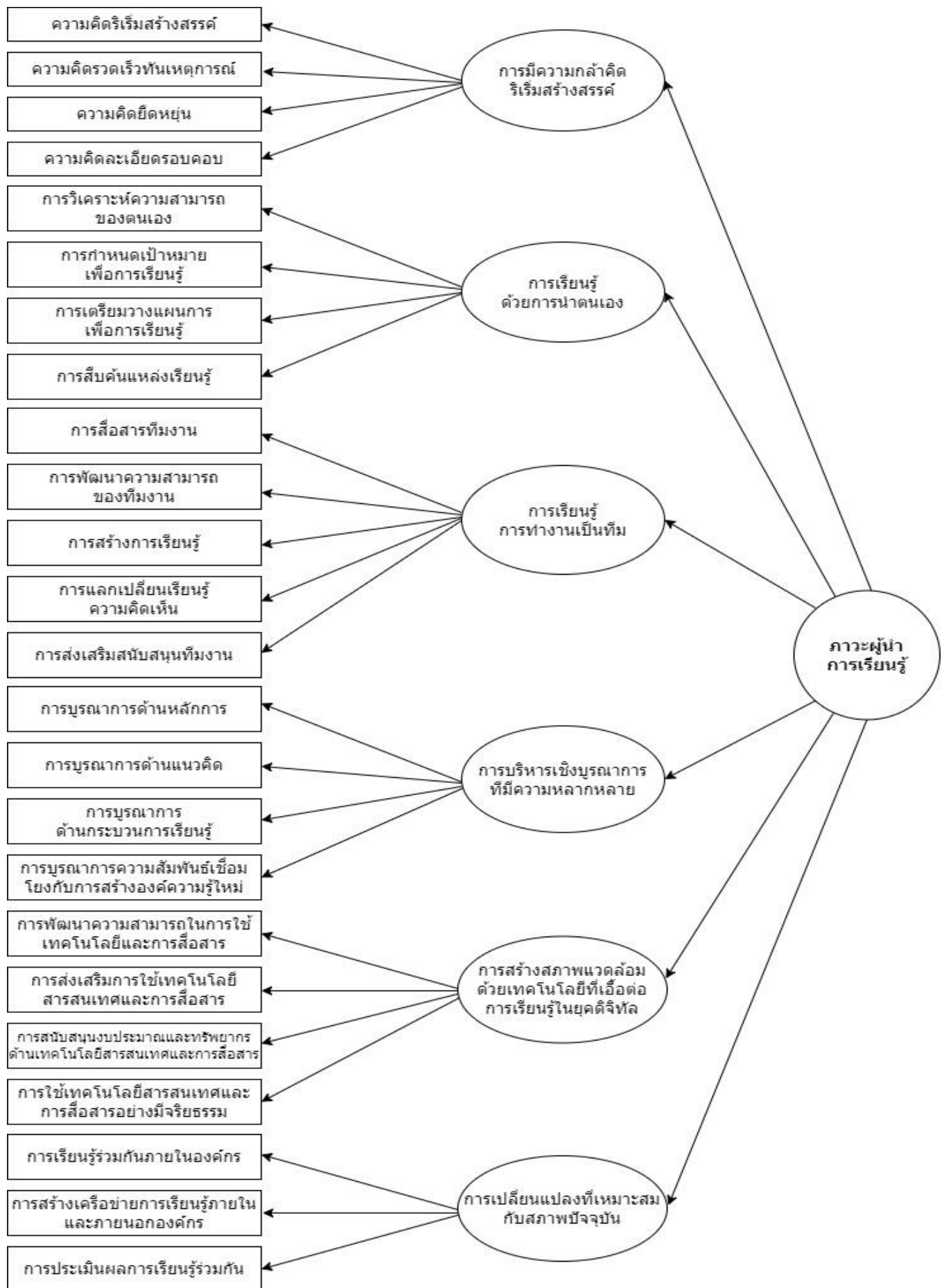
1) วิเคราะห์สถิติพื้นฐานเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะบุคคลของกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการเก็บรวบรวมเพื่อให้ทราบ ลักษณะการแจกแจงของตัวแปรแต่ละตัวเป็นการวิเคราะห์โดยใช้สถิติพื้นฐานบรรยาย โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ให้ทราบ ค่าเฉลี่ย (MEAN) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) ค่าต่ำสุด (Min) ค่าสูงสุด (Max) ค่าความเบ้ (skewness) ค่าความโด่ง (kurtosis) ของตัวแปรแต่ละตัวในการศึกษา

2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ด้วยการวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient) ระหว่างตัวแปร

3) วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง (Second Order Confirmatory Factor Analysis) จากคุณลักษณะภาวะผู้นำการเรียนรู้เพื่อตรวจสอบความตรงของโมเดลการวัดตัวแปรแฝงแต่ละด้านโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป LISREL (LISREL)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอกรอบแนวคิดในการวิจัย เรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในเขตภาคเหนือ จากแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัย โดยกรอบแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบภาวะผู้นำการเรียนรู้ ซึ่งได้จากการสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีของนักวิชาการด้านการบริหาร ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดของ Antonacopoulou & Bento. 2003, Malunga (2006), Curtis (2012) , Knight (2009 Cited in Curtis, 2012) ; Curtis. 2012 ; Knight(2009 Cited in Curtis, 2012) ; McCloskey. 2014) Christiansen and Tronsmo (2013), Greiter (2013) Jolonch , Martinez , Badia (2013) , Kohlreiser (2013), Owen (2013), Salavert (2013), Tubin (2013) , (Kouzes and Posner. 2016) สมชาย เทพแสง (2014), กนกอร สมปราชญ์ (2559) สังเคราะห์เป็นองค์ประกอบหลักของภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในเขตภาคเหนือ ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก จำนวน 6 องค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ จำนวน 24 ตัวบ่งชี้ ตามภาพที่ 1 ประกอบด้วย 1) องค์ประกอบด้านการมีความกล้าคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ได้แก่ 1.1 ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 1.2 ความคิดรวดเร็วทันเหตุการณ์ 1.3 ความคิดยืดหยุ่น 1.4 ความคิดละเอียดรอบคอบ 2) องค์ประกอบด้านการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้แก่ 2.1 การวิเคราะห์ความสามารถของตนเอง 2.2 การกำหนดเป้าหมายเพื่อการเรียนรู้ 2.3 การเตรียมวางแผนการเรียนรู้ 2.4 การสืบค้นแหล่งเรียนรู้ 3) องค์ประกอบด้านการเรียนรู้การทำงานเป็นทีม ได้แก่ 3.1 การสื่อสารทีมงาน 3.2 การพัฒนาความสามารถของทีมงาน 3.3 การสร้างการเรียนรู้ 3.4 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิดเห็น 3.5 การส่งเสริมสนับสนุนทีมงาน 4) องค์ประกอบด้านการบริหารเชิงบูรณาการที่มีความหลากหลาย ได้แก่ 4.1 การบูรณาการด้านหลักการ 4.2 การบูรณาการด้านแนวคิด 4.3 การบูรณาการด้านกระบวนการเรียนรู้ 4.4 การบูรณาการความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับการสร้างองค์ความรู้ใหม่ 5) องค์ประกอบด้านการสร้างสภาพแวดล้อมด้วยเทคโนโลยีที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ได้แก่ 5.1 การพัฒนาความสามารถในการใช้เทคโนโลยีและการสื่อสาร 5.2 การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 5.3 การสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 5.4 การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอย่างมีจริยธรรม 6) องค์ประกอบด้านการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน ได้แก่ 6.1 การเรียนรู้ร่วมกันภายในองค์กร 6.2 การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ภายในและภายนอกองค์กร 6.3 การประเมินผลการเรียนรู้ร่วมกัน โดยเขียนภาพประกอบได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในเขตภาคเหนือ

การศึกษาคูณลักษณะภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในเขตภาคเหนือ จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดคุณลักษณะภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในเขตภาคเหนือ มีทั้งหมด 6 องค์ประกอบ 24 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย 1) องค์ประกอบด้านการมีความกล้าคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ได้แก่ 1.1 ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 1.2 ความคิดรวดเร็วทันเหตุการณ์ 1.3 ความคิดยืดหยุ่น 1.4 ความคิดละเอียดรอบคอบ 2) องค์ประกอบด้านการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้แก่ 2.1 การวิเคราะห์ความสามารถของตนเอง 2.2 การกำหนดเป้าหมายเพื่อการเรียนรู้ 2.3 การเตรียมวางแผนการเรียนรู้ 2.4 การสืบค้นแหล่งเรียนรู้ 3) องค์ประกอบด้านการเรียนรู้การทำงานเป็นทีม ได้แก่ 3.1 การสื่อสารทีมงาน 3.2 การพัฒนาความสามารถของทีมงาน 3.3 การสร้างการเรียนรู้ 3.4 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิดเห็น 3.5 การส่งเสริมสนับสนุนทีมงาน 4) องค์ประกอบด้านการบริหารเชิงบูรณาการที่มีความหลากหลาย ได้แก่ 4.1 การบูรณาการด้านหลักการ 4.2 การบูรณาการด้านแนวคิด 4.3 การบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ 4.4 การบูรณาการความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับการสร้างองค์ความรู้ใหม่ 5) องค์ประกอบด้านการสร้างสภาพแวดล้อมด้วยเทคโนโลยีที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ได้แก่ 5.1 การพัฒนาความสามารถในการใช้เทคโนโลยีและการสื่อสาร 5.2 การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 5.3 การสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 5.4 การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ 6) องค์ประกอบด้านการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน ได้แก่ 6.1 การเรียนรู้ร่วมกันภายในองค์กร 6.2 การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ภายในและภายนอกองค์กร 6.3 การประเมินผลการเรียนรู้ร่วมกัน พบว่า องค์ประกอบการเรียนรู้การทำงานเป็นทีม มีค่าระดับคุณลักษณะภาวะผู้นำการเรียนรู้สูงสุด รองลงมา คือ องค์ประกอบด้านการสร้างสภาพแวดล้อมด้วยเทคโนโลยีที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล และด้านการมีความกล้าคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ตามลำดับ ดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา

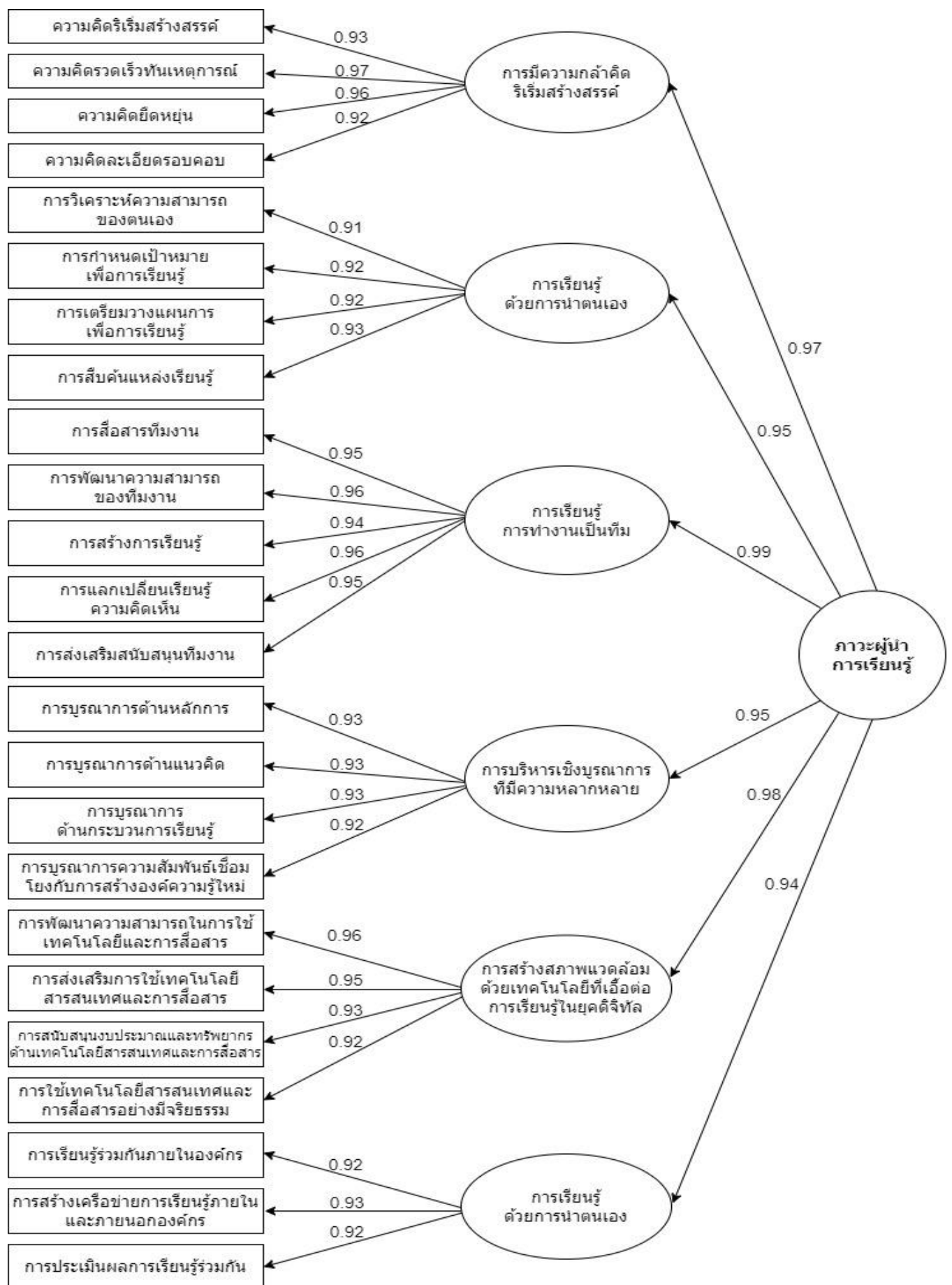
ด้าน	องค์ประกอบหลัก ภาวะผู้นำการเรียนรู้	สภาพปัจจุบัน ภาวะผู้นำการเรียนรู้			สภาพที่พึงประสงค์ ภาวะผู้นำการเรียนรู้		
		$\bar{x}$	S.D.	ระดับ ภาวะผู้นำ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ ภาวะ ผู้นำ
1	กล้าคิดริเริ่มสร้างสรรค์	3.55	0.78	มาก	4.80	0.76	มากที่สุด
2	การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง	3.52	0.76	มาก	4.73	0.75	มากที่สุด
3	การเรียนรู้การทำงานเป็นทีม	3.58	0.83	มาก	4.89	0.83	มากที่สุด
4	การบริหารเชิงบูรณาการที่มีความหลากหลาย	3.52	0.86	มาก	4.73	0.75	มากที่สุด
5	การสร้างสภาพแวดล้อมด้วยเทคโนโลยีที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล	3.56	0.76	มาก	4.85	0.76	มากที่สุด
6	การเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน	3.52	0.81	มาก	4.69	0.71	มากที่สุด
โดยรวม		3.54	0.80	มาก	4.78	0.74	มากที่สุด

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันคุณลักษณะภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในเขตภาคเหนือ

วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในเขตภาคเหนือ พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พิจารณาจากค่าไคสแควร์ (Chi-square) มีค่าเท่ากับ 4.78 ซึ่งมีความน่าจะเป็นเท่ากับ 0.74 แสดงว่า ค่าไคสแควร์แตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.97 และค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.96 โดยเรียงลำดับค่าน้ำหนักองค์ประกอบจากมากไปหาน้อย คือ องค์ประกอบการเรียนรู้การทำงานเป็นทีม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด รองลงมา คือ องค์ประกอบด้านการสร้างสภาพแวดล้อมด้วยเทคโนโลยีที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล และด้านการมีความกล้าคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ตามลำดับ แสดงในตารางที่ 2 และภาพที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา

ตัวบ่งชี้	น้ำหนักองค์ประกอบ			t	R ²	สปส.คะแนน องค์ประกอบ
	b	(SE)	(β)			
ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบอันดับที่หนึ่ง						
1. องค์ประกอบด้านการมีความกล้าคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (CRE)						
1.1 ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (CRE1)	.93	.03	.93	25.19	.80	.32
1.2 ความคิดรวดเร็วทันเหตุการณ์ (CRE2)	.97	.03	.96	26.47	.83	.20
1.3 ความคิดยืดหยุ่น (CRE3)	.96	.04	.94	23.27	.82	.21
1.4 ความคิดละเอียดรอบคอบ (CRE4)	.92	.03	.94	26.37	.81	.20
2. องค์ประกอบด้านการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (SEL)						
2.1 การวิเคราะห์ความสามารถของตนเอง (SEL1)	.91	.03	.92	26.17	.80	.31
2.2 การกำหนดเป้าหมายเพื่อการเรียนรู้ (SEL2)	.92	.03	.93	27.54	.81	.32
2.3 การเตรียมวางแผนการเพื่อการเรียนรู้ (SEL3)	.92	.03	.94	26.59	.81	.21
2.4 การสืบค้นแหล่งเรียนรู้ (SEL4)	.93	.03	.92	28.17	.80	.34
3. องค์ประกอบด้านการเรียนรู้การทำงานเป็นทีม (TEA)						
3.1 การสื่อสารทีมงาน (TEA1)	.95	.03	.95	30.17	.81	.12
3.2 การพัฒนาความสามารถของทีมงาน (TEA2)	.96	.04	.90	29.17	.80	.12
3.3 การสร้างการเรียนรู้ (TEA3)	.94	.03	.93	26.15	.82	.30
3.4 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิดเห็น (TEA4)	.96	.03	.94	28.71	.81	.30
3.5 การส่งเสริมสนับสนุนทีมงาน (TEA5)	.95	.03	.94	27.16	.80	.21
4. องค์ประกอบด้านการบริหารเชิงบูรณาการที่มีความหลากหลาย (INT)						
4.1 การบูรณาการด้านหลักการ (INT1)	.92	.03	.92	26.17	.80	.20
4.2 การบูรณาการด้านแนวคิด (INT2)	.95	.03	.95	30.85	.72	.10
4.3 การบูรณาด้านกระบวนการเรียนรู้ (INT3)	.94	.03	.94	34.07	.71	.20

ภาพที่ 2 โมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา

อภิปรายผล

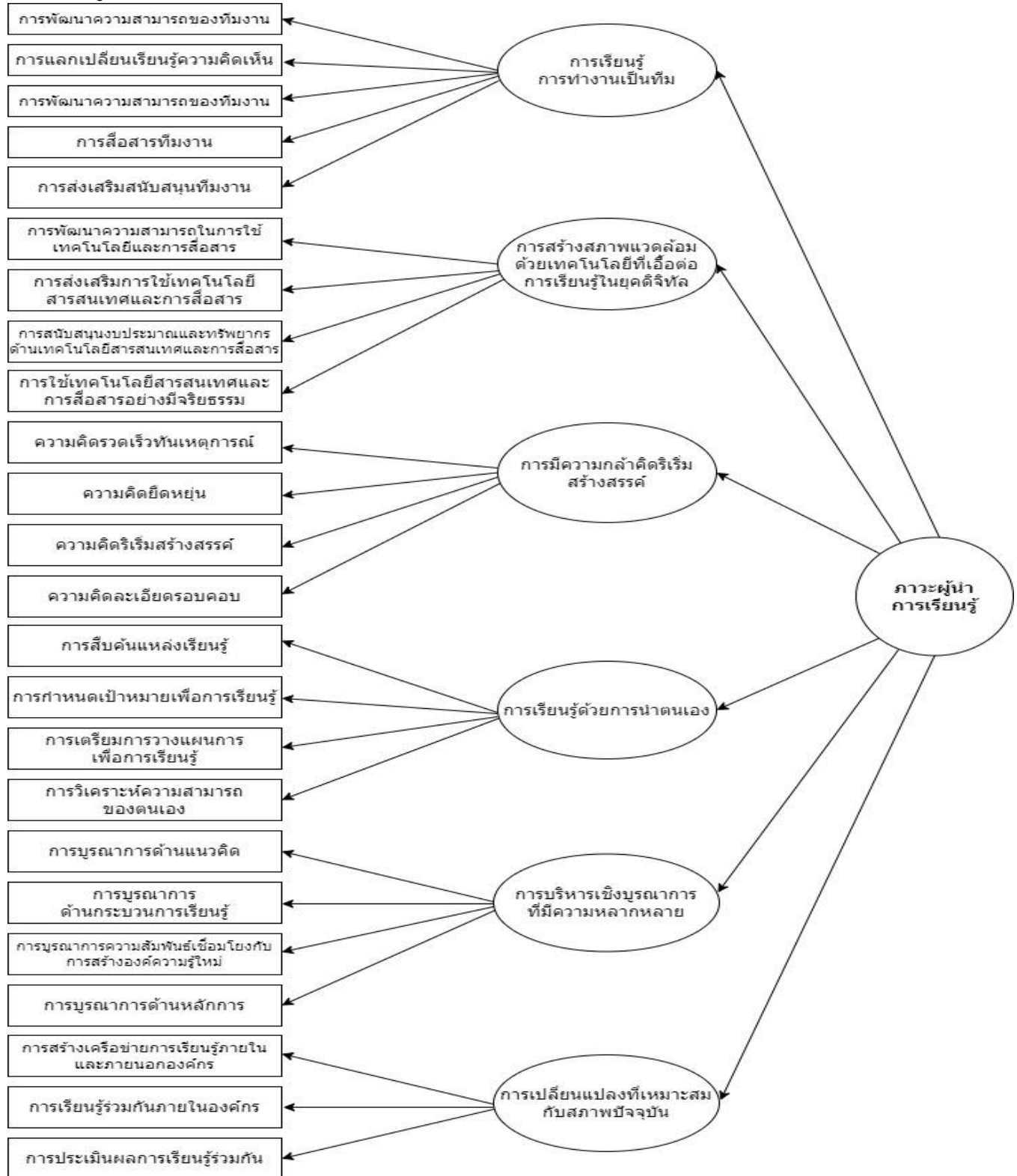
จากผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปราย ดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในเขตภาคเหนือ พบว่า มี 6 องค์ประกอบ 24 ตัวบ่งชี้ โดยองค์ประกอบด้านการเรียนรู้การทำงานเป็นทีมมีค่าระดับคุณลักษณะภาวะผู้นำการเรียนรู้สูงสุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาได้ตระหนักและให้ความสำคัญกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยเน้นการมีส่วนร่วมระหว่างครู ผู้ปกครองและนักเรียน การทำงานเป็นทีมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำการเรียนรู้จะสามารถบริหารองค์กรไปสู่เป้าหมายที่มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ อภิศุภรณ์ นันทะศรี (2563) ที่พบว่า ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา มีระดับความต้องการจำเป็นเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ การเรียนรู้เป็นทีม อยู่ในระดับมากที่สุด และยังพบว่าองค์ประกอบภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียน มี 6 องค์ประกอบ 21 ตัวบ่งชี้ มีค่าเฉลี่ย 4.73 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.62 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตินันท์ นันทะศรี (2563) ที่สรุปผลการศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ได้ทั้งหมด 5 องค์ประกอบ มีองค์ประกอบหนึ่งคือ องค์ประกอบด้านการทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วมเชิงนวัตกรรม ที่สรุปว่าเป็นส่วนสำคัญในการบริหารงานให้ไปสู่เป้าหมาย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญมี เณรยอด (2546) ที่สรุปได้ว่าสมรรถนะที่จำเป็นของผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ สามารถสร้างศรัทธาให้แก่ครูและผู้ร่วมงาน ทำงานเป็นทีม เป็นผู้นำทางวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ (2544) ที่กล่าวถึงการจะทำให้องค์กรมุ่งไปสู่ความสำเร็จได้ ผู้บริหารจะต้องมีพฤติกรรมภาวะผู้นำที่เน้นการทำงานเป็นทีม ที่เตรียมพร้อมรับการดำเนินงานขององค์กรที่มีความหลากหลายขึ้น

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า กระบวนการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะภาวะผู้นำการเรียนรู้ได้มีการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่หลากหลายทั้งในตัวแปรเกี่ยวกับภาวะผู้นำ การบริหารการเรียนรู้ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำโดยมีการคัดสรรตัวแปรด้วยการสังเคราะห์เชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ สอดคล้องกับสัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2557) ที่กล่าวถึงสาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ คือ การที่ผู้วิจัยมีการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างครอบคลุมและมีความตรงในการคัดสรรงานวิจัยมาสนับสนุนจะส่งผลให้การตรวจสอบความตรงของโมเดลเป็นไปอย่างถูกต้อง นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาองค์ประกอบคุณลักษณะภาวะผู้นำการเรียนรู้ในแต่ละองค์ประกอบจากผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบด้านการเรียนรู้การทำงานเป็นทีมมีค่านำหนักองค์ประกอบสูงสุดแสดงให้เห็นว่าภาวะผู้นำการเรียนรู้ต้องให้ความสำคัญกับการทำงานเป็นทีม การมีวิสัยทัศน์ มีทัศนคติที่ดีต่อเพื่อนร่วมงานและมีความสามารถพิเศษที่สามารถจูงใจให้ผู้ร่วมงาน ทำงานด้วยความเต็มใจ มีใจรักในองค์กร มุ่งมั่นตั้งใจทำงานให้เกิดสัมฤทธิ์ผล ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำการเรียนรู้จะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีเพื่อนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ สอดคล้องกับสุดสวัสดิ์ ประไพเพชร (2551) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้การบริหารเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง พบว่า ทุกองค์ประกอบของการบริหารเชิงบูรณาการ มีนัยสำคัญทางสถิติทุกค่า ซึ่งองค์ประกอบด้านหลักการ มี 4 องค์ประกอบย่อยที่สำคัญ คือ การทำงานเป็นทีม มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งตัวแปรที่สำคัญในการบริหารงาน เมื่อมอบหมายงานควรให้อำนาจในการตัดสินใจด้วยทุกครั้ง และให้ความสำคัญกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของทีมงานทุกครั้ง นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Pietersen (2010) ที่เสนอแนวคิดว่าจุดเริ่มต้นในการนำคนอื่น และนำองค์กรนั้นผู้นำจะต้องปรับปรุงพัฒนาตนเองหรือนำตนเองให้ดีกว่าก่อนจึงจะสามารถมีอิทธิพลหรือสร้างแรงจูงใจคนอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น อาจสรุปได้ว่าการบริหารงานที่ผู้บริหารมีลักษณะภาวะผู้นำการเรียนรู้ เริ่มต้นจากการเรียนรู้การทำงานเป็นทีม จะส่งผลให้ทีมงานมีความรักในองค์กร มุ่งมั่นในการทำงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างเต็มตามศักยภาพและเต็มความสามารถ เพื่อไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

จากการบูรณาการโดยการพัฒนาตัวบ่งชี้กับทฤษฎีภาวะผู้นำโดยการวิเคราะห์ และสังเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะภาวะผู้นำการเรียนรู้ และนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองมีองค์ความรู้ใหม่ที่ชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบและความสำคัญของแต่ละองค์ประกอบย่อยจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบโดยจัดเรียงลำดับตามความสำคัญจากค่าน้ำหนักมากไปหาน้อยในแต่ละองค์ประกอบได้ ดังแสดงในภาพที่ 3

ภาพที่ 3 โมเดลองค์ประกอบภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในเขตภาคเหนือ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากผลการวิจัยการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในเขตภาคเหนือ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในเขตภาคเหนือโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งลักษณะภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นหัวใจที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ได้มาตรฐาน โดยอาศัยภาวะผู้นำการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพของบุคลากรในโรงเรียนที่จะนำไปสู่การพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ร่วมกันส่งผลต่อการสร้างทีมงานที่มีคุณภาพ ปฏิบัติงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทำให้สถานศึกษาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผลจากการวิจัยครั้งนี้ได้วิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในเขตภาคเหนือ ซึ่งคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำคุณลักษณะภาวะผู้นำการเรียนรู้ที่ได้เป็นแนวทางในการกำหนดคุณสมบัติเพื่อพิจารณาบุคคลเข้าสู่ตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา
2. ควรนำองค์ประกอบคุณลักษณะภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา ไปใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาศักยภาพด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในเขตภาคเหนือ มี 6 องค์ประกอบ 24 ตัวบ่งชี้ ดังนั้นควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างแบบวัดและประเมินตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้ง 24 ตัวบ่งชี้ เพื่อให้มีเครื่องมือวัดการบริหารตามตัวบ่งชี้และให้ผู้บริหารใช้ในการพัฒนาตนเองและพัฒนาสถานศึกษาต่อไป

1. การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตการวิจัยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในเขตภาคเหนือ จึงควรทำการวิจัยและพัฒนาตัวบ่งชี้ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาที่มีขนาดต่างๆ หรือต่างสังกัด
2. ควรทำการวิจัยและพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในโอกาสต่อไป
3. ควรทำการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หรือการวิจัยแบบผสมวิธี เพื่อเสริมสร้างและพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

- กนกอร สมปราษฎ. (2557). ภาวะผู้นำโรงเรียนและการพัฒนาตนเองสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา. ขอนแก่น: คลังนาโนวิทยา.
- ฐิตินันท์ นันทะศรี. (2563). การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ปรินญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 9) กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น จำกัด
- รัตติกรณ์ จงวิศาล. (2545). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสภาพในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง. วารสารการบริหารคน, 23(1), 98-102.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2555). การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน. วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร, 2(1), 68-74.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2557). ภาวะผู้นำ: ทฤษฎีและนันทาทัศนะร่วมสมัยปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธิ.
- สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2554). ภาวะผู้นำ: ทฤษฎีและการปฏิบัติ. เชียงราย: สถาบันราชภัฏเชียงราย.

- สุดสวาสดี ประไพเพชร. (2551). การพัฒนาตัวบ่งชี้การบริหารเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ. ปรินญาตีศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- สัมฤทธิ์ กางเพ็ง. (2557). ภาวะผู้นำเชิงพุทธ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). มหาสารคาม: อภิชิตการพิมพ์.
- สมชาย เทพแสง. (2557). การบริหารจัดการ สมัยใหม่: ภัยจากความเปราะบาง. นนทบุรี: เกรท เอ็ดดูเคชั่น.
- อภิญารักษ์ ประราศี. (2561). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา. ปรินญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- Antonacopoulou, E.P. & Bento, R.F. (2003). *Methods of Learning Leadership: Taught and Experiential*. file:///C:/Users/Administrator/Downloads/Chapter5- FINAL.pdf
- Bass, B. M., & Avolio, B. J. (1994). *Improving organizational effectiveness through transformational leadership*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing* (5th ed.). New York: Harper Collins Publishers.
- Curtis, T. A. (2012). *Leading and learning: Leadership, change, and challenge in a professional development initiative* (Order No. 3504009). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (1010625210). Retrieved from <http://search.proquest.com/docview/1010625210?accountid=44809>
- Knight, J. (2009). Coaching: The key to translating research into practice lies in continuous, job-embedded learning with ongoing support. *National Staff Development Council*, 30(1), 18-22.
- Malunga (CADECO) (2006). *Learning Leadership Development from African Cultures: A Personal Perspective Chiku*. International NGO Training and Research Centre.
- Marquardt, M.J. (1996). *Building the learning organization: A systems approach to Quantum improvement and global success*. New York: McGraw-Hill.
- Pietersen, W. (2010). *Strategic Learning: How to be smarter than your competition and turn to insights into competitive advantage*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.

